

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXI рік видання. № 348, червень, 2023

Дональд Золан,
Діти

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

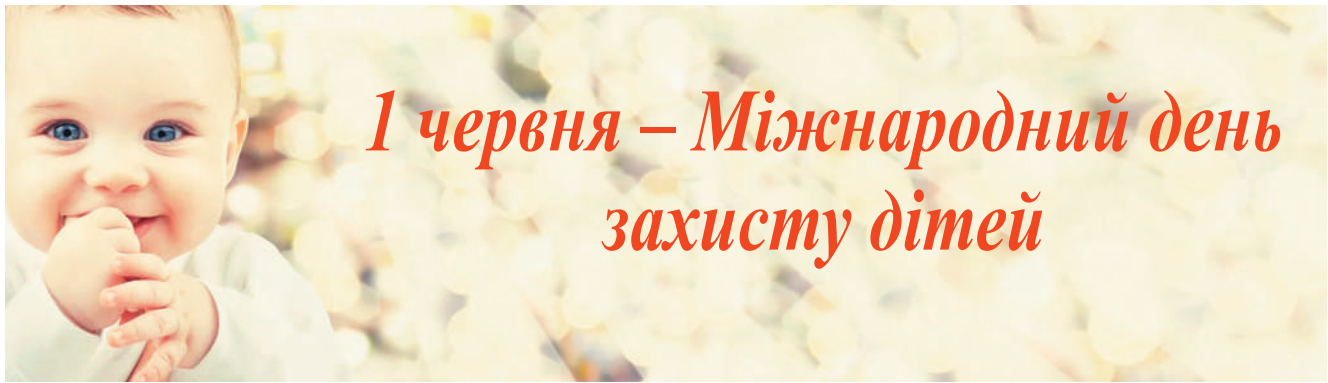
**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ **2023 – рік Ольги Кобилянської**
Ольга Кобилянська: міти війни
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики (9)*
- ❖ *Новий творчий успіх Ірини Мойсей*
- ❖ *Нова хвиля в українській літературі Румунії*
- ❖ *Світе білий – світе чорний...*
- ❖ *З історії української літератури Румунії – міжвоєнний період –*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXXVII)*
- ❖ *У вирі фразеологізмів*
- ❖ *«Якщо ви хочете зрозуміти культуру і менталітет народу, читайте його міфологію, читайте народних поетів, читайте класиків...» (Інтерв'ю)*
- ❖ *«Мавка. Лісова пісня» – шедевр українського кіномистецтва*
- ❖ *Анничка (Повість)*
- ❖ *Федьова любов (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV. Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)*
- ❖ *Духовні джерела. Собор Софії Київської*

На Всесвітній конференції з питань захисту і добробуту дітей, що відбулася в Женеві 1925 року, 54 країни світу прийняли Декларацію про захист дітей. У Румунії цей день відзначається щороку 1 червня.

У цей особливий день багато батьків святково проводять час зі своїми дітьми, дякуючи своїм малюкам за те, що вони освітлюють їхнє життя і роблять його прекраснішим. Це також дає нам усім додаткову можливість поміркувати про прогрес, якого ми досягли у просуванні та захисті прав дітей.

На жаль, на шляху дітей до дорослого життя часто виникають виклики та проблеми, частина з яких спричинена цілою низкою факторів, які особливо посилюються останнім часом внаслідок пандемії та складної геополітичної ситуації в цій частині Європи.

Крім того, такі явища, як булінг, депресія, вживання наркотичних речовин, покидання шкіл, залежність від соціальних мереж, а також численні виклики та невизначеності у сфері освіти негативно впливають на шлях нинішньої молоді до зрілості.

Водночас багато молодих людей в нашій країні розуміють, що життя і співпраця набагато важливіші, ніж ненависть і розкол, саме тому від початку війни в Україні вони виявляють солідарність і знаходяться поруч з десятками тисяч дітей-біженців, які знайшли притулок в нашій країні, допомагаючи їм забути жахи війни та інтегруватися в наше суспільство.

Як народні обранці ми відповідальні за пошук конкретних рішень проблем, з якими стикається сучасне молоде покоління, в тому числі шляхом справедливої, ефективної та прозорої реалізації національної політики з підтримки молоді. Тільки інвестуючи в молодь, ми можемо підготувати нові покоління до нових вимог демократичного, плюралістичного суспільства.

3 днем захисту дітей!

**Голова СУР,
депутат Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ**

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 — рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Володимир ВОЗНЮК

Ольга Кобилянська: МІТИ ВІЙНИ

(Продовження з № 347)

Ведучи мову про Відень і зв'язки з ним О. Кобилянської, доцільно нагадати, що завдяки письменниці у 1916 р. вдалося хоч трішечки скрасити життя, а може, й уберегти від загибелі, Івана Жижиця, селянина з Димки, сина того Сави, котрий став прототипом Сави Федорчука в повісті «Земля». Згодом про це він розповів сам: «Розкажу такий випадок: у 1916 році наша військова частина стояла у Відні. Моя мама Марія [прототип Рахіри у згаданому творі. — В. В.] пішла до О. Кобилянської і сказала, що я знаходжусь у Відні. Мама дуже тужила за мною. У Відні служив в австрійській армії брат письменниці Степан Кобилянський в званні капітана. Ольга Кобилянська написала лист братові. В той час якраз я мав відправлятися на фронт до Італії. Я вже дістав нове обмундирування для відправки на передню лінію фронту. Зовсім для мене несподівано тоді прийшов незнайомий капітан, привітався до мене, спитав, як я себе почуваю. При цьому він пояснив мені, що він брат Ольги Кобилянської, розказав, що дістав листа від неї з проханням дізнатися, як мені є у війську.

На другий день після цього побачення мене викликав мій капітан в канцелярію і повідомив, що мені дана відпустка з армії терміном на тридцять днів. Брат Кобилянської запросив мене додому. При від'їзді я відвідав його, він знову повідомив мене про відпустку і попередив, щоб я вчасно повернувся. Провів мене на вокзал, взяв мені квиток на скорий поїзд, і я, один в купе, їхав до Чернівців. Прийшов додому вночі, мама мене не чекала, бо знала, що йду на фронт, і сподівалась на лист з фронту. Я розповів мамі, як мені допоміг брат Ольги Кобилянської. По приїзді зразу пішов до О. Кобилянської, розповів про брата і його дружину, вона все мене довго розпитувала. По закінченні відпустки я знову повернувся до Відня, а від О. Кобилянської приніс братові пакунок і лист від неї»¹⁵.

Так, на вулиці Петровича письменниця пережила надзвичайно тяжкі роки Першої світової війни. В холоді, в голоді, в постійній тривозі. Характерно, однак, що саме тоді О. Кобилянську відвідувало дуже багато людей, котрих дороги війни закидали до Чернівців. Приміром, у 1916 р. кілька разів побував у її домі датський письменник Аге Маделюнг, тогочасний німецький військовий кореспондент у гірських районах українських Карпат і в Чернівцях. С. Садовська пригадувала тодішнє своє листування з О. Кобилянською: «Вона рекомендувала прочитати книги датських та норвезьких письменників. У листі від 22 лютого 1916 року вона писала: «Тішить мене дуже, що Ви скандинавською літературою так захоплюєтесь. Я вже здавна є її відданою поклонницею... Недавно задержався в Чернівцях один великий да-нець Аге Маделюнг, автор «Нап'ятованих» і чудової новели «Полювання на звірів і людей», а також «Стерлет». Він відвідав мене кілька разів і оповідав все, що для мене було інтересно. Чудовий ум в нього, а при тому скромний...».

Датський і німецький письменник Аге Маделюнг у 1914 – 1916 роках перебував у Карпатах як військовий кореспондент. Замолоду він побував у багатьох країнах, в тому числі у Росії»¹⁶.

Про цього письменника О. Кобилянська згадала згодом у листі до Ольги Гаморак-Левицької від 19 вересня 1926 року: «[...] був кілька раз у мене, і по довгих розмовах про його і мої письма він зробив мені пропозицію переложити вищезазначене оповідання на німецьку мову, переміняти мову, вислати йому якнайскоріше на подану мені адресу... і він познайомить німців з українською літературою, друкуючи моє оповідання в берлінському «Morgenblatt»¹⁷.

Мовилось про повість О. Кобилянської «В неділю рано зілля копала...». Переклад письменниці здійснила таки в будинкові на вулиці Петровича, та опублікувати його ні тоді, ні пізніше не вдалося.

Що ж, ідея датського письменника залишилася нереалізованою, але чимало оповідей, спостере-

¹⁵ Ольга Кобилянська в критиці та спогадах / Упоряд. та приміт. Ф. П. Погребенника, О. К. Коваленко, Е. М. Панчука, В. Я. Піскалової; Вст. ст. Ф. П. Погребенника. Київ : Держлітвидав України, 1963. С. 408-409.

¹⁶ Там само. С. 378.

¹⁷ Кобилянська О. Твори : У 5 т. Київ : Держлітвидав України, 1962. С. 633.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

жень тодішніх гостей О. Кобилянської дали матеріал для написання ряду нових творів. Згадаймо «Юду», «Назустріч долі», «Лист засудженого жовніра до своєї жінки» тощо. Виходило, як у тій приказці: «І при нещасті буває щастя». А що інакше, як не оповіді людей, котрі загостили до неї, могли ставати джерелами літературних творів письменниці, адже в силу життєвих обставин і стану здоров'я вона була обмежена у спілкуванні. І як не парадоксально, але в роки війни О. Кобилянська відчувала, що вона справді потрібна всій Україні. Її домівку знаходили не тільки буковинці й галичани, а й зовсім незнайомі люди, вихідці зі Східної України, котрі в складі російської армії потрапляли до Чернівців. Письменниця розумом і душею відчувала трагедію народу, збагнула братовбивчу суть війни. Українці були по обидві сторони фронту, воювали і в царській, і в цісарській арміях, одні віддавали життя за царя, інші – за цісаря. І багато хто щиро вірив у таку необхідність. Брат ішов на брата, батько міг стати вбивцею сина, чи, як у творі «Юда» спричинитися до цього. Не дивно, що написана в листопаді 1915 року новела тільки протягом 1917 року публікувалася тричі, львівське «Українське слово» видрукувало її навіть без відомої письменниці. А «Лист засудженого жовніра до своєї жінки» – болюча сповідь колишнього селянина про те, що він – ані зрадник, ані дезертир, він відстав од своїх. Але ж ніхто не розуміє його мови, а іншої він також не знає. Через неї, через рідну мову, бо вона, виявляється, така, що її не обов'язково розуміти панам офіцерам, панам суддям, він мусить гинути, так би мовити, від своїх, від тих, з ким нещодавно пліч-о-пліч воював.

К. Балицький, згадуючи про тодішнє життя О. Кобилянської, відзначав: «Куди краще стало з приходом регулярних російських військ. Много українських письменників, діячів стали її навідувати»¹⁸. До речі, в роки Першої світової вона познайомилася з багатьма людьми, котрі залишать помітний слід в історії України. У листах пізнішого часу, зокрема, вона писатиме про тодішнє спілкування з Людмилою Скрипник, дружиною майбутнього комісара освіти в уряді радянської України Миколи Скрипника. У домашньому архіві Олега Панчука досі зберігається невеличка фотографія симпатичної жінки. На звороті написано рукою О. Кобилянської: «Людмілья Скрип-

никова. 1917. Чернівці».

Про те, як тягнулися до О. Кобилянської в роки Першої світової війни українці з Наддніпрянщини, зазначила також Є. Кордуба: «Як Магометани до Мекки, тягнули наддніпрянці до буковинської Письменниці з поклоном і пошаною.

І маленька її хата на вулиці Петровича, ч. 6 [помилково, насправді – 8. – В. В.], де вона тоді проживала, мала не раз багато гостей, особливо в часах, коли вже не треба було боятися царських посіпаків, а настала провесна української влади з народнім комісаром Дмитром Дорошенком на чолі [адміністрацію окупованих російськими військами територій Буковини й Галичини очолював призначений Петербургом військовий генерал-губернатор; після падіння самодержавства – комісар тимчасового уряду Д. І. Дорошенко, завдяки якому населення західноукраїнських земель відчувало себе менш упослідженим, на його клопотання чимало українців почали повертатися із заслання в Росії додому. – В. В.].

Тоді у довгих гутірках зібране у Пані Ольги товариство згадувало часи тривоги і краху, оповідало різні пригоди та події з останніх часів, та снувало рожеві мрії про величю нове, ще гаразд не знане, що саме надходило. І в тих гутірках Письменниця брала живу участь, а до її заміток та спостережень всі ставилися з незвичайною увагою»¹⁹.

А хіба не показова оповідь К. Балицького про його спілкування з одним із російських солдатів? Той був українцем, родом з Акерману: «З слизами читав, не читав, а лакомо вглитав «Кобзаря», твори Франка, Кобилянської. Коли я зауважив, що Письменниця живе в сусідстві, став настирливо просити, щоб я познакомив його.

– Це у мене сьогодні велике, бачите, свято. Де ж я надіявся стрінутися з повним «Кобзарем», нашою літературою, а то й письменниками. Будь ласка, мені дуже важно познайомитись, поговорити, воно, може, вже й стільки мого, йду на Кирли-бабу...»²⁰. Трьома крапками в останньому реченні, мабуть, автор спогадів хотів передати приреченість у голосі солдата, бо він ішов на передню лінію фронту в Південній Буковині. Далі, між іншим, російські війська, хоч і вели інтенсивні бої, не прорвалися.

(Продовження на 6 с.)

¹⁸ Кобилянська О. Твори : У 5 т. Київ : Держлітвидав України, 1962. С. 243.

¹⁹ Ольга Кобилянська : Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменни-

ці діяльності (1887 – 1927) / Зладив Др. Лев Когут. Чернівці, 1928. С. 236.

²⁰ Там само. С. 244.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 — рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Ольга Кобилянська: МІТИ ВІЙНИ

(Продовження з 5 с.)

Оповідь К. Балицького слушно доповнити згадкою Івана Дудича, одного з провідних театральних діячів на Буковині в 20 – 40-ві роки ХХ ст., приятеля письменниці: «Після Лютневої революції в Росії на цій самій вулиці [Петровича. – В. В.] я зустрів гурток людей, які запитували про щось прохожих. Я зачув ім'я Ольги Кобилянської.

– Що вам потрібно?

– Чи ви знаєте, де тут живе письменниця Ольга Кобилянська?

– Знаю. Ходім, я вам покажу.

По дорозі довідався, що це люди з Східної України – приїхали уклонитись їй з Києва.

Вони зайшли, і я подумав: «Як гарно це! Люди шанують людину, яка ціле своє життя працювала для народу і служила йому»²¹.

Завдяки своїй творчості О. Кобилянська здобула славу серед освіченої частини української нації. В роки війни, спілкуючись з тими, хто провідував її, не покидаючи свого помешкання, знала ситуацію в різних кутках України. Звичайно, найбільш тривожила невизначеність, що панувала на Буковині, намагалася зберегти тут свої позиції стара австрійська влада. Об'єднання з Україною, яка після Лютневої революції в Росії утверджувалася, прагнула передова українська громадськість краю. З ними – не на візових майданах, не у збройних протистояннях – помислами і творчістю, що пізніше найвиразніше простежиться в романі «Апостол черні», була письменниця. Збагнувши це, вчитаймося в рядки листа О. Кобилянської до Х. Алчевської від 29 квітня 1917 року: «Тепер в Вас на Україні таке гаряче, пориваюче життя, стільки праці – хто б був сього ще недавно сподівався. Скільки сердець, умів воскресло, скільки сплячих проснулося. Боже! Так десь і тебе, моя зозуле, пірвала струя праці. Пишеш багато? Пишеш і працюєш, бо твоє життя зараз не заколочене, хоч також в нім багато сонця не

просвічує. А я ще не можу поринути в працю. В мене ще нема ні супокою, ні рівноваги в душі. Ми тут на своїй землі так, як полонені – і не знаємо, куди нас призначать. Я б бажала на своїй землі вмерти. Але заким вмиру, хотіла б ще дещо гарне своєму народові полишити»²².

Та не забудьмо, що у своїх спогадах К. Балицький зазначив і таке: «Ми вибралися із Черновець на стало в Галичину. Милим спогадом між іншим оставив нам набутий фортеп'ян від шановної Ювілятки. «Я рада, що він переходить в руки моїх приятелів, – казала на прощання наша Добродійка, – та дожидайте колись і мене у себе!»²³. Згодом цей інструмент став власністю доньки К. Балицького, коломиянки Любомири Бабій. У 80-ті роки минулого століття його передано до музею О. Кобилянської в Чернівцях. Він потребував реставрації. Нещодавно інструмент зазвучав завдяки золотим рукам відомого в багатьох країнах скрипкового майстра Володимира Солоджук.

В історії з фортепіаном годилося б ставити крапку, але в пам'яті виринають слова з листа О. Кобилянської до С. Садовської від 28 листопада 1917 року: «Галюся ходить вже на III рік препаранди [вона тоді студювала в учительській семінарії, очевидно, мовиться про це. – В. В.] і вчиться на фортепіано і по-французьки, а

Ольга Кобилянська (сидить друга зліва)
та Олена (Галюся) Панчук-Кобилянська (стоїть друга зліва)
серед знайомих родини. Чернівці, 1933 рік.

²¹ Ольга Кобилянська в критиці та спогадах / Упоряд. та приміт. Ф. П. Погребенника, О. К. Коваленко, Е. М. Панчука, В. Я. Піскалової; Вст. ст. Ф. П. Погребенника. Київ : Держлітвидав України, 1963. С. 402-403.

²² Кобилянська О. Твори : У 5 т. Київ : Держлітвидав України, 1962. С. 625-626.

²³ Ольга Кобилянська : Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменниці діяльності (1887 – 1927) / Зладив Др. Лев Когут. Чернівці, 1928. С. 244.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

виробилась з неї дуже гарна дівчинка»²⁴. Коли в сім'ї є людина, котра опановує музичний інструмент, хіба його поспішають продавати? Так, можливо, він воскрешав у письменницькій уяві болючі спогади про сестру, та, очевидно, цей факт – ще одне підтвердження нестатків.

Про побут О. Кобилянської на Петровича, 8 довідуємось і з розповіді Параскеви Стасюк [уродженої Крупко] із селища Глибока. Вона пригадувала: «Жила я у письменниці Ольги Кобилянської між 1919 – 1921 роками. Допомогала я їй у хатній праці. О. Кобилянська жила тоді з того, що держала учениць на квартирі. Вони приносили харчі з дому і я варила їм. Крім мене, була ще одна хатня помічниця на ім'я Маринця, яку письменниця з милосердя тримала і яка жила у неї до старих літ. Жила письменниця в той час на вулиці Петровича біля Народного дому. Опісля жандармерія забрала той будинок, а письменниця перейшла на Балтінестергассе. У неї цілий час жила її вихованка Галюся. Цю свою вихованку вона учила і удержувала.

З учениць, які жили на квартирі у тім часі у письменниці, була Стефа Пігуляк, дочка директора школи з Жучки. Було їх більше, але я їх не пам'ятаю.

Дружила в той час письменниця з родиною публічного нотаря Драгомірецького, головню з господинею нотаря, яка була докторова. Так само дружила письменниця з родиною Бурачинських з Берегомету. В тім часі О. Кобилянська мала своє господарство в Димці, яке провадив німець Кьонінг Конрад. Він дуже використовував його задля себе, так що О. Кобилянська не мала майже ніякої користі з того маєтку. Працювати сама на господарстві не могла. Ліва рука була спаралізована, а правою тільки важко писала. А писала вона цілими днями, день за днем, і часто писала і до півночі»²⁵.

Зі спогадами П. Стасюк перегукуються в дечому ті спогади, що належать Мирославі Шандро: «В 1919 році я прийшла до письменниці. Я була бідною дівчиною. Вона прийняла мене до себе, одягала, вчила і виховувала. А я їй допомагала в хатній роботі.

У той час у письменниці жила ще одна бідна жінка, яка перебувала в неї до старості. Крім нас двох,

Учасники свята на честь Ольги Кобилянської у Личакові, 1938 рік.

письменниця виховувала в себе свою небогу Галюсю [братову дочку].

У зв'язку з важкими матеріальними обставинами, в яких знаходилася в той час письменниця, вона була примушена тримати в себе на квартирі гімназисток і студенток. З них я пригадую собі тільки Стефу Пігуляк, дочку директора школи з Жучки.

В цей період жила письменниця в Чернівцях, на вулиці Петровича, коло Народного дому. Але незабаром поліція забрала цей будинок і письменниця змушена була перейти на іншу вулицю.

Ольга Кобилянська була дуже хворою. Писати їй було важко. Проте писала вона цілими днями і часто до опівночі»²⁶.

Так авторка цих спогадів ще раз підтвердила гуманність О. Кобилянської. Це засвідчують й обидві згадки про старшу жінку. Саме про ту людину веде мову письменниця в листі до С. Садовської від 28 листопада 1917 року, називаючи її «Саламбо». А в примітці Е. Панчука до листа до О. Кобилянської, адресованого племінниці Галюсі в травні-червні 1917 року (обидва оригінали зберігаються у відділі рукописів Інституту літератури НАН України), читаємо і таке: «Панна Маринця – домробітниця Марія Трушинська із с. Раранче [теперішнє село Рідківці Новоселицького району Чернівецької області. – В. В.]. Вона одна з тих, які надавали матеріал для «Вовчихи»²⁷.

(Світлина з www.facebook.com/Чернівецькийлітературно-меморіальниймузейОльгиКобилянської)

²⁴ Кобилянська О. Твори : У 5 т. Київ : Держлітвидав України, 1962. С. 627.

²⁵ Архів Чернівецького літературно-меморіального музею О. Кобилянської. П. 50-в.

²⁶ Фонди Чернівецького літературно-меморіального музею О. Кобилянської. Інв. № 2647.

²⁷ Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Ф. 14, № 1554

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

9. Збереження і передавання народних творів рукописами в учнівських зошитах

(Продовження з № 347)

Як спостеріг ядесь у 1960-х роках, поряд з деякими авторськими, народні твори, у великій мірі українські пісні (румунських майже не було) зберігалися рукописними записами в **учнівських зошитах** – явище, цікаве щонайменше з двох точок зору: 1) зацікавлення народними піснями учнів, переважно учениць, які складали відповідні зошити, 2) що були своєрідними *власними альбомами*, які не відомо чи були відомими серед загалу молоді. Це явище було обумовлене кількома факторами, з яких відмічу кілька: 1) в українських школах всі предмети, крім державної румунської мови, викладалися рідною українською мовою; 2) власниці зошитів-записників-пісенних «альбомів» походили майже виключно із сільських українських поселень; 3) для учениць (і не тільки) традиційні українські пісні, уведений у зошити-записники, були у той час чи не єдиною культурою, яка задовольняла душевні потреби й властиві юнацькому вікові переживання – любові, розради чи болісної зради і т. п.

Кілька таких учнівських зошитів 1960-х років, коли ми, студенти V курсу бухарестської українсько-румунської філології (Корнелій Ірод, Юрій Лукан, Іван Робчук й інші) проходили двотижневу педпрактику в серетських українських ліцеї та педшколі, диво дивним випадком збереглися серед моїх давніх паперів-невпорядкованого «архіву». Представляю шановним читачам три такі зошити.

Один з них – це зошит загадкової власниці, на першій обкладинці якого по-румунськи написано:

*Ciuverca Viorica**Clasa a VII-a B, 68-69.*

Це – перша невідома: хто саме є власницею зошита? Власницею могла бути Віоріка Чуверка, ім'я якої написано на першій обкладинці зошита. Але із зошита не впливає, щоб яку-небудь із пісень записала саме вона. Серед проспіваних (?) чи записаних під диктовку пісень рідко вказані: чотирикласниця Олена Анич, п'ятикласник Ніколає Ісіновскі, семикласники Валерій Чуверка, Марія Верига, Ілля Кім'єк та 72-річна Євдокія Феркал, 77-річна Марія Харюк, 78-річна Крамар і подібні їм, під впливом яких з-поміж молоді зростали талановиті носії чи творці пісень.

Крім вищезгаданих гуцульських імен, приналежність зошита до гуцульського ареалу підтверджується іншими двома неспростовними фактами: 1) зошит був складений, правдоподібно, у школі села Палтінул викладачем української та румунської мов, що підтверджується «заблудженими» серед пісень двох докладних планів викладацьких уроків: 1) «План (20.04.1970) уроку з української мови та літератури» – «Повторення творів М. Вовчка, Т. Шевченка і Лесі Українки» і «План уроку виховної години (10.05.1970)» румунською мовою, у VIII класі школи Палтінул – «Стати людиною, придатною для життя і суспільства» – «Școala Generală Paltinul. Planul orei de dirigentie, la clasa a VIII-a: «Să devin un om apt pentru viață și societate». Тут – інша невідома: можна допустити, що власником зошита не була Віоріка Чуверка, а якийсь викладач палтінської школи, що між обкладинками зошита Віоріки Чуверки (вживаного для триместріальних письмових робіт) повкладав закріплені скріпками чи попросту «накидані» без жодного порядку пісні. Інша невідома: почерк пісенних записів та викладацьких планів подібний, він, можливо, належить тій самій особі.

2) Другий неспростовний доказ приналежності доброї частини пісень до гуцульського репертуару підтверджується непостійним передаванням гуцульських звуків-фонем згідно з фонологічною наукою, що доказує обізнаність у цій філологічній галузі записувача (чи переписувача) пісень, який не вказує, чи він, а чи хтось інший записав тексти пісень. Наукова підготовка невідомого записувача пісень підтверджується достовірною подачею пісень *фонетичною транскрипцією*, у зв'язку з якою постає інша невідома: пісні наведені українськими буквами, над певними буквами подані румунськими буквами фонетичні явища, наче коректури викладача у письмових учнівських роботах – найголовніші явища гуцульської вимови. Вимова приголосного [в] як нескладового [ў] – це загальна риса української літературної вимови. Так вимовляється цей звук і в народних говірках. Цікавий той факт, що цю вимову тією ж графемою подано і в записаних піснях, і то – українськими і румунськими мовами. Але це передавання нескладового [ў] не має загальної послідовності, у деяких піснях нескладовий [ў] пода-

ний графемою [в]. У моїх збірниках *Ой у саду-винограду* і *Відгомони віків* я постійно вживав передачу нескладового [ʏ]. У пісенних текстах рідко зустрічаємо латисько-румунський приголосний [w], латинський [j] – для позначення українського йотованого [i] («Сеїї ночі...»). Часто вживано в текстах пісень характерний гуцульським говорам голосний [ы]. Рідко зустрічаємо графему [ê] для передачі звука [i]. У достатній мірі в пісенних текстах зустрічаємо явище, характерне й літературній вимові, а саме позначення проміжної вимови переднього звука [i] графемою [и^е] і, навпаки, передньо-середнього [е] звука графемою [е^и]. Слідуючі фонетичні риси властиві лише переважно гуцульським говорам: зубні палаталізовані приголосні [д'], [т'] подані в пісенних текстах як задньоязичні [g'], [k']: [g'ўка] (літ. – дівка), [g'ід] (літ. – дід); [к'іло] (літ. – тіло), [ск'іна] (літ. – стіна). У пісенних текстах подано фонетичну асиміляцію – приголосних дзвінких – глухими й навпаки, тобто тексти подано майже своєрідною фонетичною транскрипцією. Усі фонетично-фонологічні явища, (крім [W]), наявні, наприклад, у пісенному зачині:

*Ой ковала зазулиця, ковала,
Як учула кішку (літ. тяжку) зе^имку, она си^е сховала,
та в уривку запису жовнірської баладної пісні:*

*И^еди, И^еди, мый листоч'ку,
Та й попат'си ми^ел'енькому
В іго рідні руч'ки.
Та й вын іго прочітајет,
Желібно затужит,
Та й вын за'йдит на доли^ену,
С'идит пыд кали^ену,
Та й загадйт г'êг'у (тата) й маму,
Та й свою г'їўчину.*

Головні фонетичні явища гуцульської діалектної мови, наявні в записаних латиницею українських піснях олівцем, не відомо чиїм, іншим почерком:

Idut vi'u (= нескладовий [ʏ]) s po (= пересивна асиміляція) lonenchi (= йотований звук к), / A za neme sluhe, / A nihto tac ni biduit, / lec sara-chi (= йотований звук к) saraki sluhe...». У слідуючих прикладах фонетичні явища не пояснено, а тільки підкреслено: «Sevei holub, sevei holub, / Vesoco litaiş, / Upoviş ca ridnu prauđu, / De mamcu zdbaiş. // A ia veghiu tvoiu mamcu / Na joutim pisociku, – / Iziişouse rid iz rodом / Tai pie horiuocicu...»; «Bida u svichi ghilaietse, / Sen mame ţuraitţe: / Ide mamo te vid mene, / Budu mati choschi u sebe...».

Непозначення в записах зубного передньоязичного звука [д'] не відзначається загальною послі-

довністю: поряд із лексемою, наприклад, *г'їўчи'нонька*, в текстах зустрічаємо паралельну літературну форму *дівчинонька*, що, можливо, завдячується записувачеві, оскільки форми слів із [g'] загальнопоширені в усному гуцульському й буковинському побутовому мовленні: *пони^ег'їўнок* (літ. – понеділок), *не^иг'іля*, *буддеўка* (сорочка буденна, щоденна) тощо.

Даний зошит має еклектичний текстовий склад: поряд із 32 і кількома непронумерованими піснями гуцульського репертуару, у зошиті наявний і підрозділ «Українські співанки», які не є материковими, а гуцульського і буковинського поширення.

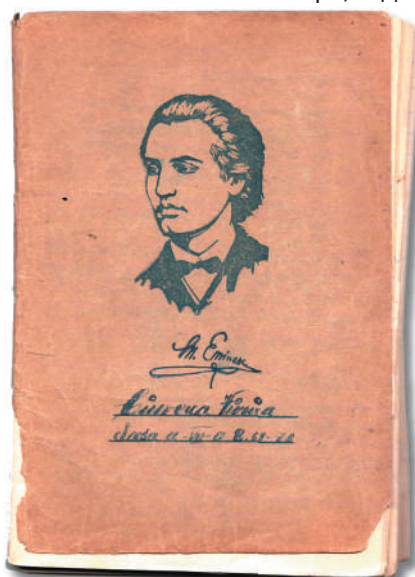
Досить багатий та різноманітний жанровий склад зошита, в якому наведені зразки пісень: про бідування слуг, про долю та недолю; зразки пісень про кохання та залицяння («Іду лугом, коня веду, / Сватай мене, лег'інику...»), жартівливих побутових пісень, як записана від 78-річної Олени Крамар *типологічна* паралель української «А кумочку, голубочку, / Іка добра горівка / ... / Єк сми пили у суботу, / Пиймо і в нег'ілю» і румунської марамороської «Aşa beu oamenii buni / De sâmbătă răpă luni». Досить багатий підрозділ балад: про почергове навідування дівчатами конаючого «на лаві»; цікавий варіант загальновідомої балади про коня, що сповіщає батькам смерть їх сина-жовніра; відома балада про закляття свекрухою

невістки «стати тополею»; балада про вбивство жінки чоловіком; відома й на Буковині балада «Ой неходи, Грицю, тай навечорниці», що має зв'язок з відомим твором Ольги Кобилянської; теж відома балада про «Тризилля»; варіанти балади «Гре^ибинар'ка», в якій наявне схрещення з побутовими баладами про Катеринку; цікавий варіант балади про неприйняття сином (а не дочкою) рідної матері; інший оригінальний варіант про перепеленьку; теж оригінальний варіант, записаної від VII-класниці Чуверки Василюк пісні «Та до Львова доріжка», побудованої за

схемою *випробування любові*.

Судячи з усього досі сказаного, створюється враження, що представлений зошит не був складений для душевного задоволення однієї особи, а для загального користування у 1970-і роки гуцульським поспільством. Із тим же душевним задоволенням він правдоподібно побутував і на гуцульсько-буковинському поміжжі.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

НОВИЙ ТВОРЧИЙ УСПІХ ІРИНИ МОЙСЕЙ

Після дебютної поетичної збірки «Найкраща мама» (2019) Ірина Мойсей випустила у світ нову книжку – «По той бік веселки» (2022), до якої увійшли прозові казки й оповідання. Обидва видання адресовані наймолодшим шанувальникам красного письменства, тому й, відповідно, зміст їх представлений щедрою жанрово-тематичною палітрою, спрямованою на активне й зацікавлене сприйняття тексту. Центральне місце в них належить казкам, примітних оригінальною сюжетно-образною системою та різноманітним вираженням особистісним світовідчуттям і світовідображенням авторки. Власне кажучи, казковість – як один зі змістових елементів – характерна для всієї творчості письменниці.

Привабливість книжки «По той бік веселки» виявляється насамперед у вдалій її побудові. Відкривається вона оповіданням «Сніжок», що служить своєрідним заспівом до всієї книжки, бо мова йде про добро, яке треба творити щоднини всіма нашими справами і вчинками. За авторським жанровим визначенням, «Сніжок» – «казка про Різдвяне диво». Отже, йдеться про жанр різдвяного оповідання-казки, який бере свій початок у XIX ст. із творів «Лускунчик і мишачий король» (1816) Ернста Теодора Гофмана і «Снігова королева» (1846) Ганса Крістіана Андерсена. У різних тематичних і жанрових модифікаціях різдвяна казка широко побутує і в сучасній світовій літературі завдяки основній своїй ідеї – на Різдво творяться різні дива, які ошчасливають тих людей (передовсім особливо потребуючих), які в них щиро вірять. Чемний хлопчик Павлик щиро сподівається, що в їхній домівці після тривалих обіцянок батьків таки нарешті оселиться песик або котик. Але бажаний подарунок він отримує у дуже загадковий спосіб, бо ж обійшлося тут без звичного втручання чарівних істот. А як саме, уважний читач дізнається з контексту твору.

Утім мотивом справжнього дива перейнятий чи не кожний твір книжки «По той бік веселки». Адже дива стаються повсякчас довкола нас. Наприклад, у живій природі, або коли зло відступає перед людською добротою, а ненависть зазнає краху від благород-

них вчинків. Про це письменниця пише з особливою художньою переконливістю, чим ненав'язливо закладає в дитячі душі основи загальнолюдських цінностей.

Низка оповідань Ірини Мойсей порушує ще одну актуальну тему – любов дітей до тварин. Дуже важливо розвинути це почуття в дитячих серцях, не дати йому згаснути, щоб воно, не дай Боже, не переросло в жорстокість («Сніжок», «Чий песик?», «Були у Ганусі дуже люті Гуси» та ін.).

Нова книжка Ірини Мойсей привертає увагу

творами, у яких ідеться про справжню дитячу дружбу, про віру один в одного і взаємодопомогу («Найкращий сніговик», «По той бік веселки», «Випробування», «Смілива сестричка», «Писанки для тата й мами», «Разом краще» та ін.), чарує розповідями про те, наскільки багатоманітний і прекрасний навколишній світ своїми прихованими сюрпризами («Маленька зірка», «Коли папороть цвіте», «Як Вітер грався з дітьми»). Треба просто вміти розгледіти в ньому те, що насправді чарує. І кожен, хто зуміє це зробити з великою любов'ю, отримає взамін таке ж ставлення до себе.

Найбільша група творів нової книжки Ірини Мойсей спрямована на пізнання дітьми таємниць природи, проникнення у той навколишній світ, з яким міська дитина на відміну від сільської зустрічається нечасто («Непосида», «Коли плаче туман...», «Дивна квітка», «Кому потрібний сніг?», «Хмарки» та ін.). Така тематика особливо важлива тим, що виховує в дітях не тільки почуття любові до природи, а й, що особливо важливо, формує в них потребу берегти довкілля, а це своєю чергою так чи так актуалізує екологічні проблеми, які з особливою гостротою постають у наш час. Казка «Непосида» розпочинається чудовим описом лісу, який помалу прокидається від зимового сну: «На лісовій галявині тихо і спокійно. Лише де-не-де чути, як потріскують гілки й зітхають дерева під тягарем білосніжних кожухів. Сонячні промінці, ковзаючи по сніговій ковдрі, то тут, то там пустотливо поблискують. А під тою ковдрою, у зволоженій

пухкій землі – зовсім інший світ, казкове царство, що наче за велінням якоїсь чаклунки, поринуло у глибокий сон. Цибулини й насінини, притулившись та обнявшись з корінцями, сплять, і сниться їм рідна лісова галявина, тільки вкрита не як тепер білою ковдрою, а різнобарвним килимом із трав і квітів». Безперечно, діти намагатимуться сприйняти цю картину і за допомогою зорових уявлень, а водночас з нетерпінням поринатимуть у текст твору, щоби дізнатися про основне: а хто ж першим відгукнеться на поклик весни?

Ірина Мойсей прагне прищепити дітям благородну думку про те, що кожна рослинка у природі – жива істота, яку потрібно берегти і захищати від чийось лихих намірів. Водночас вона, як і людина, має свій характер, який визначає її ставлення до інших. Казка «Дивна квітка», що важлива насамперед з пізнавального погляду, знайомить читачів із різнобарвним світом квітів, що ростуть на грядці й підвіконні. Кожна квітка неповторна своїм виглядом, ароматом і навіть характером, і в цьому їх неповторність і привабливість. Тому, як підкреслює письменниця, за ними так дбайливо і з великою любов'ю доглядає дівчинка Мар'янка: викопує бур'ян, розпушує землю, підв'язує, а в посушливі дні неодмінно поливає. І квіти відповідають малій трудівниці взаємністю. Інколи ідилію у стосунках між квітами порушують дрібні суперечки, так само як це буває і в людей. Але непорозуміння швидко минає, бо завше знайдеться той, хто на нього подивиться об'єктивно, делікатно вкаже на чийсь помилки, а відтак толерантно і справедливо розв'яже справу на користь усім. І ще один важливий виховний момент казки полягає в тому, що до всіх квітів, а відповідно й до людей, треба ставитися неупереджено, з однаковою повагою і любов'ю, як це видно з історії про кактус.

На окрему увагу в новій книжці Ірини Мойсей заслуговує «Казка про доброго дракона Звірка та Оленку-красуню», яку маємо підстави кваліфікувати як міні-повість (наявність однолінійного сюжету, великої кількості подій, головних і другорядних персонажів тощо). За особливостями розповіді – це казка навпаки. Традиційно злі сили із народних казок – дракон, Баба Яга, Коцїй, Бабай та ін. – наділяються позитивними рисами характеру, вони ніколи не вступають у протиборство з людьми, а навпаки всіляко їм допомагають. Так, дракон Звірко, що має величезну бібліотеку і любить читати. Разом зі своїми друзями він захищає дівчинку-сироту

Оленку, яку злі односельчани прирекли на вірну смерть, і допомагає їй знайти щирого і відданого друга. Ідея всезагального об'єднання усіх сущих на Землі заради спільного добра, яку своїм твором пропагує письменниця Ірина Мойсей, заслуговує на повагу й підтримку, що надзвичайно актуально в наш тривожний час. Віриться, що розповідь про доброго дракона Звірка та Оленку-красуню знайде ще не одне сюжетне продовження.

Мене, як небайдужого до появи нових видань українських письменників Румунії, особливо надихає те, що, читаючи нову книжку Ірини Мойсей, малеча матиме можливість побачити в іншому світі ті реалії, які постають перед нею щоденно, а водночас і ті особливі, котрі під впливом прочитаного зринатимуть у її дитячій фантазії. У такому випадку дитина неодмінно перенесе зміст прочитаного на свої успіхи та невдачі, прикрі й радісні моменти власного життя, подивиться на них збоку і зможе зробити правильні висновки щодо власної поведінки.

Книжка Ірини Мойсей «По той бік веселки» – цікава і потрібна не тільки дітям, а й дорослим, які не раз зможуть переконалися в тому, наскільки малюкам важлива увага до їхніх потреб, інтересів і талантів. Діти у своїх ініціативах повсякчас чекають на поради, розуміння і підтримку з боку дорослих. Тільки за таких обставин, коли наша малеча почуває себе рівною з дорослими, вона виростає всебічно вихованою, впевненою в собі й готовою до повноцінного життя в суспільстві.

Загалом нова книжка Ірини Мойсей відзначається багатством тем і цікавих сюжетів, створенням колоритних образів головних героїв, чітким і водночас не спрощеним протистоянням різних сил, які уособлюють співіснування у світі добрих і злих начал. Авторка належить до когорти тих письменників, які завжди дбають про високий художній рівень своїх творів, чим істотно змінюють на краще мистецькі якості української літератури для дітей у Румунії.

Для того, щоби написати дитячу книжку, треба насамперед любити тих, кому вона адресована, знати їхню психологію й потреби, а головне – майстерно орудувати словом і розробляти цікаві сюжети. На моє глибоке переконання, Ірина Мойсей сповна володіє цим даром. А отже, маємо підстави так упевнено говорити про індивідуальні риси її письменницького хисту й щире бажання працювати саме в цій царині. Бо далеко не кожен письменник візьметься за таку делікатну, надзвичайно складну й відповідальну працю – писати для дітей і про дітей.

Марія НЕНЕСТЯН

НОВА ХВИЛЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ РУМУНІЇ

(Продовження з № 347)

Сон і дзеркало в прадавні часи вважались предметами, які володіють надприродною силою. Який зв'язок між ними? – може запитати себе читач. А зв'язок є. Їх з'єднує те, що і сон, і дзеркало можуть викликати різні бачення. Ментальність середніх віків зв'язувала дзеркальне відображення з божевіллям, тому що і дзеркало, і божевілля можуть викликати перевернуте бачення світу, заплутане. Мірча Кертереску сприймає дзеркало як голограму, тому що в кожному уламку розбитого дзеркала відображається цілий предмет (Мірча Кертереску роман «Orbitor»).

І ось, творець нового роману Карл Каспид спішить на зустріч з «тайною незнайомкою» в білому, тобто спішить на зустріч з Долею. Хто вона? Легенд багато. Привид жінки в білому можна зустріти в англосаксонській, естонській, німецькій і слов'янських міфологіях. В англосаксонській міфології «Дама в білому» – це мстивий дух. Вона з'являється в безлюдних місцях і шукає зустрічі з молодими мужчинами. Після такої зустрічі ці молоді мужчини помирають. Як видно, це привид жінки, яку обманув коханий мужчина, і за свій біль та приниження, вона карає живих. За слов'янським варіантом, привид дами в білому є добрим духом. Вона приходить, щоб попередити про «нещастя», яке насувається на людину.

Микола Корнищан обирає іншу «даму в білому», сплетену з легенд південно-західної частини Румунії (Банати – Тімішоара). Це та, яку прозвали «богинею крижаної тиші», що народилась в 1103 році, прожила всього тридцять років, а потім її душа переселилась в інші тіла жіночого роду. Побувала в тілі чаклунки Західної Панонії, а в 1996 році, коли померла мати Карла Каспида, душа ця перемістилась в тіло Клари. От і вся таємниця! – полегшено віддихнув читач. Але на слідуючих сторінках новели, на нього чекають інші «таємниці», яким він повинен знайти логічне пояснення. Після зустрічі з власником похоронного бюро і дівчинкою Кларою, Карл Каспид вирішив вернутись у свою квартиру, але двері в під'їзд будинку були відкритими навстіж. Звідти четверо чоловіків виносили чорну труну, біля якої схлипувала служача, пані Гільза. От в чому суть слів сказаних

дівчинкою Кларою: «Наш шлях тече в тіньовий напрямок», тобто веде до смерті.

Усі ці події подаються читачеві за допомогою художнього засобу, який спеціаліст літератури називає алюзією.

Алюзія є засобом вираження намірів автора. У новелі «Вівторок після смерті» Микола Корнищан це здійснює через біографію письменника, тобто творця, який «вмирає» з останньою сторінкою свого художнього твору. Декодування алюзії та наділення її змістом пов'язані з точкою зору автора щодо проблеми, яка розглядається. Твір охоплює багато подій та імен, які формують код, який потребує розшифровки. Це може зробити лише компетентна читацька аудиторія, яка на основі своїх наукових знань може пояснити, що мав на увазі автор зображаючи годинник, стрілки якого рухаються у протилежному напрямку, або що хотів сказати автор словами «Наш шлях тече в тіньовий напрямок» і таке інше.

Одним словом, сюжет новели незвичайний. Фантастика органічно поєднується з філософським міркуванням, лірикою і тонким гумором. Кошмарні сни – це така астральна подорож, яка допомагає зрозуміти, що знаходиться за цією фізичною реальністю, що стається зі свідомістю після фізичної смерті, чи насправді відбувається декорпоруалізація, і що смерть ніщо інше як кінець однієї подорожі та початок іншої, яку з таким яскравим гумором зображує автор цієї новели: «Усі чоловіки несли рюкзаки різних відтінків і розмірів (...) Молода солідна людина наблизилась до Карла, протягаючи важкий рюкзак.

– Тримай, – пояснив Ян, – ми приготували й для тебе води й консервів. Бо дорога буде важкою, настане мить, коли всім доведеться відсвіжити свої сили» (с. 85). «Вони відправляються на північ. У них є поводитир – Ян», – і всі «мов покірні вояки, слідили за своїм поводитирем, наче за ангелом, який назавжди переводив їх через кришталевий міст понад Стіксом» (с. 85). І це ще не все. Життєві події, в яких бере участь герой цієї новели, супроводжуються акордами «Дев'ятої симфонії» Бетховена. Знову перед читачем нова задача: розшифрувати, що саме приховується під новою «алюзією», і чому саме «Дев'ята Симфонія»? Всім відомо, що саме ця симфонія є піком творчості геніального композитора Бетховена. Вона написана майже в неможливих умовах: творець оглух. Але з цією симфонією пов'язане й цікаве повір'я: якщо композитор написав дев'яту симфонію, то через короткий час він помре. Цього прокляття

«Дев'ятої симфонії» композитори остерігаються і сьогодні, хоча надворі ХХІ ст. Після смерті Бетховена, видатні композитори: Франц Шуберт, Антонін Дворжак, Антон Брукнер – постраждали від цього «прокляття». В біографії композитора Густава Малера чітко підкреслено, що після закінчення дев'ятої симфонії, відомої під назвою «Пісня землі», композитор покинув цей світ. Виникає логічне питання: який зв'язок є між прокляттям «Дев'ятої симфонії» та романом, над яким працює Карл Каспид, А зв'язок є. В останній фразі новели, включено «натяк» на цей зв'язок: «А ти, ти Карле Каспиде, ти тільки втрачена згадка, остання сторінка недописаної книги, твоєї останньої книги» (с. 92).

Залишаючи розв'язку подій твору відкритою, автор новели «Вівторок після смерті» демонструє тезу Умберто Еко про «відкритий твір» й ілюструє його теорію про «множинність прочитань» літературного твору. Автор просто залишає простір для читачкої уяви, насичує текст двомовністю, цікавими деталями й алюзіями. Карл Каспид, герой новели, блукає сном, в якому він «ніби помер». Над ним тяжіє досвід пережитого в попередньому існуванні (земному існуванні). Він потрапив в інший паралельний світ, в якому немає ні минулого, ні майбутнього; там існує тільки теперішність, тільки «вівторок», який ніколи не закінчиться. Запеклі скептики скажуть: це якесь фантастичне марення. Але це не зовсім так. Навіть дослідження квантової фізики стверджують, що часу не існує. З точки зору квантової фізики існує лише один вид часу – одночасність. Наслідком цього є те, що, можливо, кожен з нас існує одночасно в незлічених всесвітах, і життя є не що інше, як сума вимірів, які ми робимо з того, що існує. Як бачимо, автор новели «Вівторок після смерті», досить добре розбирається в цій теорії, яку так успішно застосовують представники магічно реалізму в сучасному мистецтві.

Магічний реалізм є сучасним фіктивним жанром, в якому фантастичні й надприродні події вплітаються в наративний текст так, нібито все так і відбувається в реальному світі, у світі, в якому живемо. Сучасна спеціалізована література багато говорить про цей жанр. Часті думки розходяться. Дехто вважає, що магічний реалізм просуває на ринок неякісну, поверхову й комерційну літературу. Щоб не говорили, цей мистецький напрям приніс славу таким видатним творцям художнього слова як Габріель Гарсія Маркес і Харукі Мураками. Магічний реалізм дає світовій культурі цінні шедеври, в яких фантастичні події включені в оповідь таким способом, який під-

тримує правдоподібний тон викладу об'єктивної дійсності. Магічний реалізм вказує на тенденції сучасності вийти за межу реалізму і ввести енергію народної казки та міфу, зберігаючи при цьому сильну соціальну актуальність сьогодення. Надприродні якості, якими володіють герої цих літературних творів (левітація, політ, телепатія, телекінез), є одним з інструментів, за допомогою якого творець вирішив зобразити політичні реалії початку ХХІ ст., які часто є «фантазмагоричними», як це підкреслено в Оксфордському словнику літературної термінології (The concise Oxford dictionary of literary terms).

Чим характеризується цей художній напрям? По-перше, на відміну від жанру «фентезі», дія завжди відбувається у нашому світі. Не існує порталів, через які можна потрапити в паралельні світи. Скоріше це представлення міської реальності, де живуть різні люди: чиновники, робітники, студенти, а в будинку, де живе Карл Каспид, в 17 квартирі живе навіть «маг». Ця реальність має свої недоліки: самотність, повна ізоляція особистості; навіть розмова зі сусідами ведеться строго по суті: «Гаразд! Добре! Підійде!» А з цього всього напрошується тільки один висновок: Микола Корнищан, автор нової хвилі україномовної літератури Румунії, включив у свій твір серйозні проблеми сьогодення – втеча від інших. Щодо стилю магічного реалізму треба підкреслити, що автор велику увагу приділяє деталям. Проза глибоко лірична, і це не дивно, тому що Микола Корнищан є і чудовим поетом. Це зовсім не комерційна література, але й не наукова фантастика. Це максимально серйозний, філософський, глибоко соціальний жанр, який пропонує екзистенціальні альтернативи та глибоко розмірковує про сучасний стан людства. Герої «Книги смерті» Миколи Корнищана живуть у реальному світі, але вони здатні переживати досвід, відмінний від реального. Фантастичні елементи, характерні для цього виду літератури, не можна вважати нереальними, а навпаки, вони нашаровуються на реальність, оскільки сприймаються після суб'єктивного досвіду, залишаючи читачеві враження, що цей світ фантазмів насправді є світом, в якому людина живе сьогодні. Меседж «Книги смерті» Миколи Корнищана дуже тонкий. Книга приємна для читання, але читач повинен розібратись, що в цій прозі належить до уявленого світу, а що належить реальності. Якщо уважно прочитати цю збірку прози Миколи Корнищана, то легко можна зрозуміти, що це – сповідь поетично обдарованої людини, яка тривожить душу і свідчить про те, що справжня література належить вічності.

Марія ПОРОХ, членкиня Клубу інтелігенції ім. І.Пелипейка та РО «Просвіта», м. Косів

Світе білий – світе чорний...

(Омелян Лупул. Світе білий – світе чорний... Роман у новелах. – Чернівці: Рута, 2023. – 264с.)

Саме під такою назвою у видавництві Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича «Рута» побачила світ нова книга відомого на Буковині письменника, редактора, автора поетичних і прозових творів, блискучого майстра оригінальної восьмирядкової байки Омеляна Лупула.

Роман вийшов за фінансової підтримки заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Лауреата Гран-Прі XII Міжнародного гуцульського фестивалю та Мистецької премії імені Данила Щербаківського Юрія Павловича з Рахова.

Аделя Григорук – письменниця, членкиня НСПУ, НСЖУ та НСКУ, заслужена працівниця освіти України – у своїй вступній статті до книжки зазначає, що «назва твору і символічна, оскільки життя кожної людини, як і персонажів цього роману, чорно-біло пересмуговане, і до певної міри сакральна, бо явилася авторові вві сні під час тяжкої хвороби. Ця фраза – *світе білий – світе чорний* – вимовлена Ароном Зельдовичем у найчорніші хвилини його життя, невидимою тінню тяжіє мало не над усіма персонажами роману – від першої новели до епілогу, де її більше ніж через вісімдесят років повторить Олена Притика, також у чорні для всієї України дні».

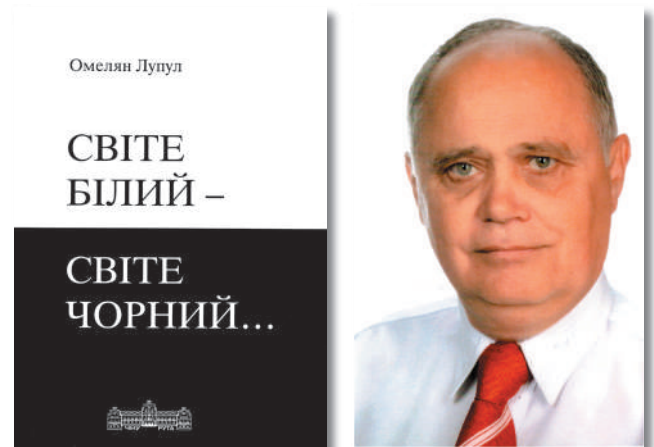
У літературу О. Лупул прийшов у досить зрілому віці, але творчий доробок його вагомий – біля чотирьох тисяч поетичних і прозових творів, і біля тисячі п'ятисот байок, що вмістило 32 видання.

Омелян Лупул – дипломант XXIV (1996) і XXX (2002) міжнародних поетичних конкурсів у Мілані, нагороджений медаллю міжнародного конкурсу «Мир 2002» (Італія). Вірші О. Лупула, перекладені італійською мовою І. Трушем, вийшли в Італії, м. Ареццо (Chimere e poesieucraïne. – Arezzo-Italia: De Filippis Editore, 1992). Примірники книг О. Лупула «1000 байок», «Літо моє високе», «Свята земля» є у фондах паризької бібліотеки Симона Петлюри.

Радію за чудового майстра слова, бо зараз переді мною подарована ним нова книга – «Світе білий – світе чорний...» – роман, що вмістив у себе шість сюжетно завершених новел: «Полонез для Єгови», «Зірка», «Ювілей», «Лесик-Телесик», «Смерть Голіафа»,

«Артистка, або Крилата душа» та Епілог, який поєднав між собою всі новели.

У них Омелян Лупул порушує теми окупації Буковини фашистами і масового знищення єврейського населення краю («Полонез для Єгови»), теперішнього нападу путінської росії на Україну, вбивств і знищення всього, що дороге нам, українцям, а найперше – державного українського суверенітету («Епілог»).

З кожною прочитаною сторінкою новел разом з героями починаєш переживати все, чим вони живуть. Поринаєш у світ їхнього життя, що вирує бурхливим потоком пристрастей і переживань, брехні та правди.

Радянський тоталітарний режим, вдаючись до геноциду нашого народу, переслідування української інтелігенції приніс людям важкі страждання, які ми бачимо на прикладі лупулівських героїв в новелах «Полонез для Єгови», «Зірка», «Ювілей» та «Лесик-Телесик».

Тема села, розкрита на кількох епізодах сімейно-побутового характеру у новелі-розділі «Смерть Голіафа», показує читачам, як здобувається перемога Добра над Злом, справедливості над кривдою, як вслід за злочином невідворотно приходить покарання.

Інші його герої – Андрій та Віола, взаємини яких передаються автором з переконливою художньою силою у новелі «Артистка...», вкладають значні зусилля і працю для щасливого сімейного життя, але

через різні перешкоди не можуть досягнути своєї мрії, добитися очікуваного. Вони заставили переживати всі їх страждання і співчувати їм.

Омелян Лупул завершує «Світе білий – світе чорний...» епілогом, який, як зазначає письменниця Аделя Григорук «...служить важливим змістово-композиційним кільцем (рамкою): роман починається подіями Другої світової війни й закінчується сьогоднішньою війною росії проти України...»

В епілозі О. Лупул говорить про російсько-українську війну й повномасштабний напад росії на Україну, де росія постає найбільшим ворогом як нашої держави, так і світу. Скупе повідомлення, що лише у Волошки за нецілий рік повномасштабної війни привезли з фронту двадцять загиблих, якраз і є підтвердженням основної думки автора про росію як найбільшого ворога нашої держави, який лице-

мірно твердить, що ніякої війни не веде, – це всього лише спеціальна операція.

Агресор хоче стерти з лиця землі Україну, українську націю, мову, культуру, які в наш час стали могутньою зброєю, бо наші пісні, книжки, картини, фільми – це наші боєприпаси. Тому й О. Лупул разом зі своїм волелюбним народом воює на культурному фронті та своїм українським словом доводить правду про історію України, сьогодення та надії на майбутнє, про те, що кожен, в міру своїх можливостей, робить все, щоб Україна здобула Перемогу над оскаженим терористом і душогубом – росією.

Роман «Світе білий – світе чорний...» знайде свою дорогу до сердець читачів, і в нинішній час випробувань та тривоги зміцнюватиме дух і додаватиме сили в боротьбі, щоб все пройти, вистояти й перемогти!

Благослови, мій Боже, Україну

Слова **Дмитра Павличка**

Музика **Юрія Кери**

Бадьоро

Бла- го- сло- ви, мій Бо- же, У- кра- ї- ну, з'єд- най вод- но всі ки-

їв- ські церк- ви, зав- мер- лу на- шу мо-

ву о- жи- ви, ко- заць-ку сла- ву під- ні- ми із тлі- ну.

Бла- го- сло- ви, мій Бо- же, У- кра- ї- ну!

Михайло ГАФІЯ ТРАЙСТА

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РУМУНІЇ — МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД —

(Продовження з № 347)

Ілько Гаврилук

Одною з важливих постатей української політики та літератури Румунії міжвоєнного періоду був і письменник, громадсько-культурний діяч Ілько Гаврилук.

«Ілько Гаврилук був яскравою, надзвичайно розумною, культурною особистістю. Видатний письменник, автор багатьох літературних та історичних творів, а також талановитий музикант. Мій батько Гнат Порохівський дуже цінував Ілька Гаврилюка, який часто відвідував нас», — згадує Ольга Андрич, дочка полковника Гната Порохівського¹.

Ілько Гаврилук народився 5 березня 1874 р. в селі Спас Коломийського району Івано-Франківської області (Україна), помер 7 січня 1947 року в селі Мінстер (Тіроль) на заході Австрії. Закінчив Коломийську гімназію (1898), навчався у Львівському та Віденському університетах. Воював у Першій світовій війні та брав участь у бойових діях 1918-1920 років, був сотником Галицької української армії.

Починаючи з 1901 р. публікує статті в «Літературно-науковому віснику», періодичних виданнях «Діло», «Дзвінок», «Руслан» та в ж. «Світ», також публікував літературні твори (вірші та оповідання) у тижневику «Поступ», альманасі «Акорди» (1903), в альманасі «За красою». — 1905), серед яких вірші *Я не плачу, мов покутник; Люблю тебе, люблю, єдина; Летіть, летіть, понурі хвили.* Перед 1914 р. видав у Чернівцях п'єсу в 3 діях *Молоді паростки*. У журналі «Світ» опублікував оповідання

Влада темного (1926, № 7), *Осінь* (1927, № 19–20), *Ілюзії* (1928, № 6).

Ілько Гаврилук є автором томів *По терню та Кременню* (Коломия, 1923 р.), *3 днів лихоліття*. На емігрантські мотиви (1940 р., Бухарест) та монографії *Незабутній* про письменника Івана Липу (1865-1923), виданої у 1926 р. в Одесі та перевиданої у 2021 р. в Києві.

З дослідження Володимира Антофійчука ми дізнаємося, що письменник Ілько Гаврилук пропонував запросити українських комуністів з Харкова до союзу, який хотіли створити українські емігранти в Румунії, але Дмитро Геродот виступив проти цього, відповівши: «Мета політичного об'єднання це об'єднання активних українських сил, які борються за незалежну українську державу. Українські комуністи стоять на платформі III Інтернаціоналу, який не тільки не визнає української державності, але не визнає ніякої державності. Якщо п. Гаврилук знає українських комуністів, які борються за волю і незалежність України, то запрошуємо їх до нас, але поки що таких комуністів ми не зустрічали. Тому говорити про участь комуністів в Українському політичному об'єднанні не доводиться. Ми два ворожі табори. Ми розглядаємо українських комуністів як підлеглих московській владі, яка окупувала Україну»².

«Довгий час я нічого про нього не знала, пише Ольга Андрич, — я чула, що румунська влада влаштувала проти нього злочин, засудила його та депортувала до Биригану. Після повернення з депортації він відчувався слабим і пригніченим. Він це дуже важко переніс, бо мав дуже маленьку пенсію. Востаннє я бачила його у 1960 році»³.

(Далі буде)

¹ Ольга Андрич, *Видатні постаті нашого минулого*, «Вільне слово», березень 2006 р.

² Володимир Антофійчук, *Щастя вмерти за рідний край* (штрихи

до портрета Дмитра Геродота), «Наш голос» пп. 274-275, квітень-травень 2017.

³ Андрич, цитована праця.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXVII)

Літературознавство.

35. Дослідницькі напрямки.

7. Українсько-румунські літературні зв'язки

(Продовження з № 347)

Питанню українсько-румунських літературних зв'язків, сконкретизованих діяльністю диякона Коресі, присвячена чергова стаття кількох випусків «Староукраїнські книги і румунська культура, (IV)»¹⁵, в якій Дан Хорія Мазілу відзначає, що з ідеологічної точки зору «Казань І» Коресі не мало успіху. Але книга існувала, будучи загрозливим вкоріненням у православ'я, і в період нового піднесення кальвіністської пропаганди її знову перепише дяк Іон з Покровіште, будучи зачинанням православної протидії, втіленої у збірнику недільних проповідей, надрукованих дияконом Коресі, який «повернувся» до православ'я, коли митрополитом Румунських Князівств був Серафим. У цій справжній Контрреформації до нього приєднався трансільванський митрополит Ґенадіє, а перекладачами були два священники зі Шкеї.

Передбачаючи реакцію румунських книжників середини XVII століття (таких, як Удріште Настурел або Варлаам молдовський), митрополит Серафим для втілення в життя нового «Євангеліє учительського. II» (1581) надав у розпорядження брашовських видавців текст, православна догматична чистота якого була бездоганна. Вартує уваги поступ цього митрополита, котрий очолював Церкву, в якій служилося по-старослов'янськи, він опікувався виданням румунською мовою «учительної книги», яка не могла не перейти й поза «граници» Трансільванії.

Дискусії навколо генезису «Казань II» Коресі, відзначає Мазілу, не припинилися й досі. В. Греку, наприклад, відкрив колекції візантійських проповідей, з яких – через слов'янське посередництво походить «Євангеліє учительное II». Український вчений К. І. Коляда у своїх працях («Иван Федоров и книгопечатание стран Восточной Европы» // «Вестник истории мировой культуры», I, Москва, 1958, та «Из истории книгопечатных связей России, Украины и Румынии в XVI – XVII вв.» // «У истоков русского книгопечатания», Москва, 1959) відзначає подібність між системами віньеток і видом

літер в «Євангелії учительному», надрукованому 1569 року в Заблудові (Литва) Іваном Федоровим (в ньому використано староукраїнську мову) і «Казань II» Коресі. Пізніше своїм дослідженням обидвох текстів Панделе Олтяну підтвердив гіпотезу Коляди статтею, надрукованою в «Романославці, IX».

Присутність «Слова до Вознесіння Божого» у «Казань II» Коресі – це аргумент, що підтверджує залежність румунської версії 1581 року від «Євангелія учительного» із Заблудова. З примірника заблудовського «Євангелія учительного» брашовські книжники використали/зберегли першу редакцію і передмову, допускає Мазілу, із кількома змінами увели пасаж, спрямований на заперечення фундаментальної тези реформатора доктрини «спасіння тільки через віру». У порівнянні з оригіналом (79 проповідей), румунська версія значно коротша (65 проповідей). Один із рукописів цієї версії можна взяти до уваги й для «Казань II» як джерело, яким користувалися румунські перекладачі, як допускає Мазілу, виходячи з «послідовного архаїчного забарвлення (південно-слов'янського) різних вказівок, посилань та інших формулювань, які залишилися на старослов'янській мові у румунському тексті, що не відповідає українському типу мови (не російському, як твердить Панделе Олтяну), з явними білоруськими впливами, якою написана книга із Заблудова». Щодо вказаних редакційних розбіжностей не можна виключити роль румунських перекладачів, які дотримувалися вимог старослов'янської мови, яку вони вивчали.

Показові українсько-румунські літературні зв'язки давнього періоду Дан Хорія Мазілу показує окресленням появи «Острозької Біблії»¹⁶, «староукраїнської Біблії», яка «серед посібників румунських книжників другої половини XVII століття» зазнала «тривалої кар'єри» в румунському ареалі, в якому її появою 12 серпня 1581 року українська духовність, а в її складі й українська література «складає найтрудніший і водночас найважливіший іспит».

(Продовження на 18 с.)

¹⁵ Дан Хорія Мазілу, *Староукраїнські книги і румунська культура (IV). Православна протидія* // «Наш голос», I-ий рік, 1990, № 4.¹⁶ Дан Хорія Мазілу, *Староукраїнські книги і румунська культура (V). Острозька Біблія* // «Наш голос», II-ий рік, 1991, № 1(5).

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXVII)

(Продовження з 17 с.)

Повна оригінальна назва Біблії така: «Біблія сиреч книги Ветхаго и Новаго Завета, по языку словенску». Патроном цього справді монументального видання був князь Константин Острозький, відомий покровитель письменників і митців, а майстром типографом – славний першодрукар Іван Федоров.

Острозькою Біблією східнослов'янська Церква користувалася до появи перекладу 1751 року так званого «видання Єлисавети Петрівної».

В основі «Острозької Біблії» наявні давні (часткові) переклади Старого Завіту (виправлені за допомогою «Вульгати» або «Септуагінти») та старої моравської редакції.

На думку Ярослава Ісаєвича (див. його «Каталог стародруків, виданих на Україні», книга перша (1574 – 1700, Львів, 1931)), «Острозька Біблія» містить весь той «видавничий протокол», яким користувалися українські друкарні XVII століття, запозичуваний, як звісно, редакторами румунських друкарських майстерень». Відносно швидко «Острозька Біблія» «опинилася на столі румунських книжників, яких контакти з нею були плідотворні в різних планах культурного і літературного процесу». За нею перекладається версія Старого Завіту, яка знаходиться в румунському рукописі № 389 Бібліотеки Румунської Академії. Згідно з припущенням професора Вірджіла Кінді (Virgil Cândea), перекладач (або перекладачі) цієї версії мали у своєму розпорядженні три оригінали або «ізводи»: 1) «слов'янський ізвод», надрукований в Острозі, який, співставлений з іншими «слов'янськими ізводами», вийшов у Москві «в дні благославного імператора Олексія Михайловича». Перекладачі констатують повне співпадання цих двох «ізводів»; 2) «ізвод» латинською мовою, надрукований в Антверпені 1565 року; 3) «ізвод» молдованина Николая Спафарія, тобто переклад Старого Завіту, зроблений Ніколаєм Мілеску.

Як видно, «Острозька Біблія» була використана у складному процесі її перекладання на румунську мову Святого Письма, завершеного в 1688 році виданням Бухарестської Біблії. У цьому випадку мунтенські книжники-тлумачі, звертаючись до різних версій, робили порівняння та зіставлення, в чому Острозька Біблія та її московське перевидання, підсумовує Дан Хорія Мазілу, «являли собою продовження давньої «слов'янської традиції» в румунській літературі».

Чергова стаття Дана Хорії Мазілу «Староукраїнські книги і румунська культура. VI» присвячена українсько-румунським зв'язкам, сконкретизованим зародженням і подальшим семидесятилітнім розвитком у Румунії слов'яно-румунської лексикографії¹⁷, джерелом постання якої є пряця 1627 року українського монаха Памви Беринди «Лексиконъ славенорѡсскій альбо Имень тлъкованіе», яка зазнала кілька перевидань. У своїй статті Мазілу використовує видання, надруковане фототипічним способом у Києві 1961 року з передмовою українського мовознавця В. В. Німчука.

«Лексикон» Памви Беринди, відзначає Мазілу, «Є зразком і джерелом слов'яно-румунських словників», поява яких – «невіддільна від певних внутрішніх культурних потреб, пов'язаних з частими труднощами, які

Титульний лист
оригінального видання
Острозької Біблії

Обкладинка «Навчального
Євангелія», виданого Іваном
Федоровим у Заблудові

виникали під час перекладу старослов'янської літератури, яка ще побутувала в румунських освічених колах, взагалі у використанні цієї мови як мови культури на європейському Сході».

На чолі великого культурного піднесення у Румунській Країні (Țara Românească, Muntenia), яке виникло за часів володіння/господарювання Матея Басараба, стояв Удріште Настурел (книжник, котрий був переконаний, що може оживити слов'янізм серед румунів), наснага якого зумовила друкування ряду румунських і слов'янських книг, перекладів з українських оригіналів та оригінальних творів. У цьому широкому контексті, на якому позначилися перші впливи з боку православного Києва, де діяв Петро Могила, слов'яно-румунські словники («мости» між двома культурами),

¹⁷ Дан Хорія Мазілу, *Староукраїнські книги і румунська культура (VI)*, Памво Беринда і початки румунської лексикографії // «Наш голос», 1991, № 6.

надихнуті «Лексиконом» Беренди, є, уважає Дан Хорія Мазілу, «важливою складовою руху, який вкінці, як би не дивно, зумовив торжество румунської мови у румунській культурі».

У своєму словнику-«Лексиконі» Памво Беренда, який походив з Галичини чи Буковини, наводить дві великі категорії слів: 1) старослов'янські, які вже не були зрозумілими українському читачеві того часу, і 2) слов'янські (давньоруські), які відрізнялися, особливо фонетично, від українських. Значна наявність інших груп слів – російських, німецьких, латинських, польських і навіть українських народних – підтверджує зауваження (1891 року) румунського мовознавця Іоана Богдана, що «Лексикон» Беринди – це словник церковнослов'янської мови, в якому пояснення подаються штучним літературним діалектом, тобто напівцерковною і напівнародною мовою, тобто змішаною церковнослов'янською і малоруською із численними полонізмами. Пізніші (сучасні) дослідження В. В. Німчука підтверджують думку, що тлумачення церковнослов'янських форм/слів Беринда робить українською літературною мовою XVII століття, яка постала внаслідок взаємодії української церковнослов'янської та української народної мови.

У своєму «Лексиконі», відзначає Мазілу, Беринда «спробував дати найновіший переклад церковнослов'янських та іншого походження слів», а «рівень досить претензійний», що веде до припущення, що «Лексикон» «призначався колу читачів із досить високою культурою».

Промовистий зв'язок «Лексикона» Памви Беринди зі слов'яно-румунськими словниками XVII століття: 1) Список слів-заголовків «Лексикона» був основним для авторів слов'яно-румунських словників XVII століття, як «Лексіконъ славно-влахейски и имен тлъкованіє», редактований чи, може, тільки переписаний 1649 року олтенським монахом Мардаріє Козіану; «Слов'яно-румунський лексикон» у «Кодексі Стурдзанус» (приблизно 1660-1670 рр.); Московський «Слов'яно-румунський словник» Міхая (1672-1673); «Слов'яно-румунський лексикон» Міхая Логофета (1678-1683); «Слов'яно-румунський лексикон» з Петербурга (до 1693) і «Флаґмент Чіпрія», а також два лексикони наступного XVIII століття: «Слов'яно-румунський лексикон» Міхаїла і «Лексикон» Макарія, відомий під назвою «Пекурарій» або «Слов'яно-румунський лексикон» Пекурарія.

Автори цих словників по-різному ставилися до списку слів з «Лексикона» Беринди, але зв'язок з ним впізнається в кожному, «він, відзначає Мазілу, залишається фундаментальним й вирізняє кожного румунського лексикографа». Якщо Міхаїл Логофет, наприклад, або інші лексикографи проявляють «слухняність» до слов'яно-українських форм з «Лексикона» Беринди, то Мардаріє

Козіанул, кращий знавець старослов'янської літератури, архаїзує терміни, підпорядковуючи їх орфографічним нормам старослов'янської мови. Слово із «Лексикона» Беринди «безмолвіє» Мардаріє передає формою «безмльвіє».

Маючи перед собою український зразок, румунські лексикографи намагалися віднаходити в румунській мові найкращі відповідники, і в більшості випадків перекладали слова з «Лексикона» Беринди «у залежності, відзначає Мазілу, від цілі, для якої призначалися власні лексикони».

Як правило, у слов'яно-румунських лексиконах не наявне багатство й різноманітність відповідників численних старослов'янських і церковнослов'янських слів з «Лексикона» Беринди, румунські лексикографи подають у своїх лексиконах менше значень, які здаються їм повнозначнішими й відповідають румунській дійсності. Слово з «Лексикона» Беринди «стемнина» («низ, берегъ, албо скала или дебра, зависистое местце») перекладено по-румунськи – *strâmina, râpă, mal*; Бериндине «престоль» («королевскі столокъ, сєдєньє, маєстат сидише, столецъ, кресло») перекладено *scaun de judecată, jătin, scaun*; Бериндине «рвеніє» («споръ, заздре недобріє, любов горечая, ненавидєне, горливість в милости, зависть, перечка, рить, посверік, свары») – перекладено по-румунськи: *lășău, fierbenteală, râvnire, dragoste fierbinte, pizmă, aprindere*.

З різних причин автори слов'яно-румунських словників відмовляються від численних лексем з «Лексикона» Беринди, зберігаючи лише ті, що здаються їм найвідповіднішими, як у «Кодексі Стурдзанус»: Бериндине «низ, берегъ, местце прикров» перекладено найвідповіднішими румунськими еквівалентами – *mal, râpa*; Бериндине «маєстат, судище» – перекладено румунським відповідником *scaun de judecată*; Бериндине «кресло» – рум. *Jățiu*; Бериндине «любов горечая» – рум. *râvnire*; «реть» – рум. *dragoste fierbinte*.

Хоча в румунських авторів слов'яно-румунських словників проявляється загальна тенденція до стислих перекладів, у багатьох випадках структура статей Беринди і в слов'яно-румунських лексиконах співпадає, використані румунські відповідники є точним тлумаченням слов'янських слів. Наприклад, Бериндине «друг» («приятель, товариш, участникъ») перекладено точними румунськими синонімічними відповідниками: *pretân, soție, părtaş*; Бериндине «скутъ» («верхнее одежье ибо плахта») перекладено румунськими синонімічними точними відповідниками *epângea sau fieșcare haină de asupra, contoș sau epângea*; Бериндине «бремя» («тяжаръ, беремя, товаръ») перекладено точними рум. відповідниками *tară, sarcină, povară*.

(Продовження на 21 с.)

Алла АНТОФІЙЧУК

У ВИРІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Запорукою формування етнонаціональної культури учня є вільне володіння рідною мовою, використання усіх її ресурсів, що передбачає постійне опанування лексичних засобів мови і зосібна оволодіння її фразеологічним багатством. Крім того, системне, цілеспрямоване вивчення фразеології – важлива умова формування мовної особистості, з одного боку, і становлення її духовних та морально-етичних цінностей, – з іншого.

Збагачення мовлення школярів фразеологізмами сприяє його урізноманітненню, емоційно-експресивному оживленню, і, що важливо, точному розумінню різних відтінків значень висловів, вчить учнів вдумуватись у смисли сталих сполук, аналізувати різні мовні структури, семантично й граматично правильно будувати висловлювання в їх усному та писемному виявах.

Ще на уроках читання в молодших класах учні знайомляться з фразеологізмами у художній канві – зразках усної народної творчості чи авторських текстах. Проте значення не всіх сталих словосполук діти можуть пояснити. З огляду на це важливим вбачаємо систематичне поповнення словникового запасу школярів фразеологізмами. Це можуть бути різноманітні форми навчальної роботи, що сприятимуть урізноманітненню дитячого мовлення: ведення словничка-мінімуму фразеологізмів, усні завдання з виокремлення фразеологічних словосполучень з текстів художнього та розмовного мовлення, робота з двотомним фразеологічним словником української мови тощо.

Складність при вивченні фразеологізмів полягає в тому, що діти часто розуміють значення сталих сполук з його складників. До прикладу, фразеологізм **кров з молоком** діти можуть тлумачити як відтінок кольору. Тому школярі повинні насамперед збагнути, що фразеологізми – це сталі сполучення слів, еквіваленти слів, тобто сполуки, що їх можна замінити одним словом, як-от: **бити байдики** – «ледарювати», **накивати п'ятами** – «тікати», **вибілювати зуби** – «сміятися», **сміятися на кутні** – «плакати» тощо. Не завжди компоненти фразеологічних зворотів вжиті у властивих їм значеннях, дуже часто вони втратили свої значення в оточенні лексем, що оформлюють фразеологічну сполуку, як у фразеологізмі **пасту задніх** («відставати») – компонент **пасту** не має ніякого відношення до процесу випасу худоби.

Учні поступово повинні перейти до розуміння того, що, оскільки фразеологічні сполучення – це еквіваленти слів, то їх не можна розривати, розчленовувати при аналізі, вживати розділові знаки у структурі фразеологізмів, що такі сполуки виступають одним членом речення, наприклад: **Ми до нових віників пам'ятатимемо кумедний випадок на уроці** – у цьому реченні фразеологізм **до нових віників** виступає обставиною міри і ступеня дії та означає «довго».

Важливими для розвитку зв'язного мовлення школярів є знання про синонімію, антонімію та багатозначність фразеологізмів. До прикладу, синонімами до фразеологічного звороту **за тридев'ять земель**, який означає «далеко», слугують фразеологізми **за сімома морями; неблизький світ; де Макар телят пас; куди і ворон кісток не заносить; куди Макар телят ганяв; де козам роги правлять; у дідька на болоті**, а антонімами («близько») – **рукою подати; палицею кинути; не за горами; рукою сягнути; під рукою; під (перед) носом**. Можна запропонувати учням укласти словнички фразеологічних синонімів або фразеологічних антонімів, фрагменти яких пропонуємо:

Багато (дуже багато) – **видимо і невидимо; кури не клюють; і свині не їдять; хоч лопатою загрибай; як на (за) гріш маку; хоч відбавляй; кишеня не сходиться; повна кишеня (калитка); аж кишить; до біса; по горло; по зав'язку**.

Високий (дуже високий) (про людину) – **верства келебердянська (чугувська, пирятинська, мальована); Бог (крavecь) міру загубив; у сажень зросту; до сволюка головою сягає**.

Відверто, щиро – **з відкритою душею; з відкритим серцем; поклавши руку на серце; як на сповіді**.

Гарний, вродливий – **хоч з лиця води напийся; хоч з лиця воду пий; хоч у рамці прав; хоч картину малюй; хоч цілуй; Бог вродю не скривдив; хоч куди**.

Давно – **за царя Гороха, як людей було трохи; за царя Панька (Томка), як земля була тонка; за царя Хмеля, як людей було жменя; коли риби літали; аж мохом поросло; згадала баба, як дівкою була; багато води сплило; во врем'я оно; в час оний**.

Вихвалити – **неславити: співати хвалу (осанну); підносити до небес (на щит); співати дифірамби; курити фіміам; носитися, як дурень зі ступою (із писаною торбою) – уводити в славу; кидати тінь; об-**

ливати чорною фарбою (брудом); пускати лиху славу; класти безчестя.

Говорити – мовчати: теревені правити; ляпати (ляскати, плескати, клепати, молоти, плести) язиком; мозолити свій язик; чесати язика; переливати з пустого в порожнє; точити лясси (баляси, баяндраси, баляси та баяндраси); брехні точити (справляти, терти); боби (на бобах) розводити; бали точити (розводити); байки (казки) розповідати – і рота не розкривати; тримати язик за зубами; ні пари (слова) з вуст; як у рот води набрати; втрачати дар мови; прикусити язика; язика проковтнути; мовчанку справляти; ні (ані) гу-гу.

Запальний – покірний, лагідний: необачна голова; слабкий (слабкий) на уторі; ні керма, ні вітрил – хоч мички мич; хоч мотузки крути; хоч у вухо бгай; хоч до рани (до болячки) клади (притуляй); Боже теля; мухи не зачепить (не зобидить).

Щодо багатозначності фразеологізмів, то самотужки впоратися учням буде важче, оскільки для виконання такого типу завдань необхідні знання про розмежування омонімії та полісемії. До прикладу, фразеологічний зворот **давати задній хід** (1) рухатися у зворотному напрямку (про транспорт); 2) відступати назад; 3) несподівано зникати, тікати; 4) відступати від своїх слів, переконань у своїх чотирьох виявах презентує полісемію (багатозначність), а фразеологізм **зав'язати голову (вийти заміж; бути заклопотаним чим-небудь)** – омонімію. Такі завдання варто виконувати під керівництвом учителя або ж виносити їх як теми науково-дослідницьких учнівських проєктів, на факультативну чи гурткову роботу.

Корисними для учнів будуть знання про запозичення фразеологізмів з інших мов та про їх еквіваленти в системах цих мов. До прикладу, фразеологізм французького походження **собака на сіні** активно вживаний і в українській, і в румунській мовах, хоча має власне український часто вживаний відповідник – **і сам не дам, і другому не дам**. Щодо еквівалентів фразеологічних словосполучень, то не завжди одне і те ж значення у різних мовах передається однаковими лексемами, як-от український фразеологізм **бити байдики** (нічого не робити) в румунській мові має відповідник **a tăia sicică (frunza) la câini**, що в буквальному перекладі означає «рубати січку (листя) собакам». Як бачимо, лексемне наповнення фразеологізмів відображає ментальність народу, його світобачення, культуру побуту та господарювання, які, будучи узагальненими мовним досвідом, усталюються у неподільних словосполучах.

З метою вироблення навичок збагачення мовлення засобами фразеології доречними будуть завдання творчого та пошукового характеру: введення запропонованих учителем фразеологічних сполук у речення, складання міні-оповідей (описів, розповідей, роздумів), опрацювання текстів українських класиків художньої літератури та сучасних письменників, аналіз текстів публіцистичного, розмовного, епістолярного стилів тощо.

Отже, вивчення фразеологічного складу мови не лише збагачує словниковий запас учнів, а й сприяє розвиткові зв'язного мовлення, логічного мислення, аналітичних здібностей, креативності й індивідуальності у вираженні власних суджень.

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXVII)

(Продовження з 19 с.)

Бувають, однак, і випадки, в яких румунські автори словників вносять доповнення, даючи збагачений переклад у порівнянні з лаконічними поясненнями Беринди. Бериндине «тоболець» («торба») перекладено румунськими синонімічними *pungă, taistră*; Бериндине «греза» («гной, матерія») – перекладено рум. синонімами *mosirlă, tină, gunoi; căcărează*. Бериндине «плащеница» («простирадло») перекладено синонімами *giulgiu, bogasiu; pânză de bumbac; giulgiu sau pânză de bumbac*.

Існують численні словникові статті, в яких, однак, румунським лексикографам не вдається знайти точні відповідники деяких слів, що, відзначає Мазілу, пояснюється різним рівнем підготовки румунських лексикографів, відносно й обмеженими мовознавчими

знаннями. Причина цього факту, як уважали Овід Денсушану та Александру Росетті, полягає в тому, що, «процес дисперсії словника румунської мови не досяг дозрілої стадії, щоб бути здатним надати лексемам необхідної семантичної різноманітності для тлумачення цілого ряду слів із мов, які надбали значного рівня комплексності – старослов'янської та різних слов'янських редакцій».

«Короткі замітки», подані у даній статті, підсумовує Дан Хорія Мазілу, «не могли окреслити, на жаль, далеко не цілісну картину відносин, що встановилися між українськими та румунськими книжниками XVII століття, які привели до появи на румунській території однієї з найважливіших філологічних галузей – лексикографії».

(Далі буде)

Ольга СЕНИШИН

«Якщо ви хочете зрозуміти культуру і менталітет народу, читайте його міфологію, читайте народних поетів, читайте класиків...»

Інтерв'ю з інтелегенткою, викладачкою Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя, перекладачкою, головною редакторкою журналу *Esouri ucraïnene* (Українські відлуння) Михаєлю Гербіл

(Продовження з № 347)

О.С.: Чим подобається робота викладача?

М.Г.: Я вважаю роботу викладача захоплюючою тому, що кожен день відрізняється від попереднього, завжди є виклики та панує різноманітність. Найбільше задоволення для вчителя – це бачити, як закладене зерно знань проростає в учнях.

О.С.: Чи можете поділитися якимись прикладами, коли Ви дійсно побачили, як отримані від Вас знання були використані студентами?

М.Г.: Я мала нагоду не раз побачити плоди нашої праці – колективу українознавства в Клужі, побачити наших колишніх студентів професійно реалізованими в найрізноманітніших галузях, іноді не обов'язково безпосередньо пов'язаних з українською спеціалізацією, але де їхнє формування як філологів допомагає їм досягати хороших результатів у вибраних професійних галузях.

О.С.: Хто зі студентів вам запам'ятався і чому?

М.Г.: Не хочеться називати імена. Я поважаю і ціную всіх без винятку своїх учнів, але, звичайно, є такі, яких я запам'ятала і згадую з любов'ю й сьогодні. І це завдяки тому, що вони, крім особливих інтелектуальних здібностей, наділені ще й неабиякими людськими якостями, а це важить не мало.

О.С.: Хто із Ваших студентів досягнув найбільшого успіху після закінчення слов'яністики, скажімо, наприклад, має високооплачувану роботу?

М.Г.: Для мене кар'єрний успіх не вимірюється грошима. Тобто ти можеш бути надзвичайним фахівцем у певній галузі, але не отримувати фінансового винагородження, яке б відповідало твоїм досягненням. Та й взагалі, я не суджу про цінність особи за фінансовим критерієм. Є багато моїх колишніх студентів з більш-менш успішною кар'єрою, цінними досягненнями, які знайшли свій шлях у житті та якими я дуже пишаюся. Наші колишні студенти працюють у таких галузях як прикордонна служба, авіація, освіта, журналістика, фінансовий чи економічний менеджмент, залізниця тощо.

О.С.: Які якості, на Вашу думку, має мати майбутній студент, щоб успішно закінчити філологічний факультет, на якому Ви викладаєте?

М.Г.: Цей студент повинен любити читати. Якщо він не належить до хороших читачів, то йому не пощастило. Також студенти повинні знати, що Філологічний факультет у Клужі є найпрестижнішим факультетом у країні в цій спеціальності, з понад столітньою традицією, який формує спеціалістів, визнаних як у країні, так і за кордоном.

О.С.: Що на сьогоднішній день Ви вважаєте своїми досягненнями у професійному плані?

М.Г.: З професійної точки зору своїми досягненнями я вважаю два переклади: збірку з чотирьох оповідань та новел Михайла Коцюбинського під назвою «Intermezzo» та ще один переклад, цього разу у співпраці з моєю колегою та приятелькою доктором-лектором Крістіною Сілагі, «Світгляд українського народу. Нарис української міфології» Івана Нечуя-Левицького, які вийшли відповідно у 2018 та 2022 роках під егідою СУР. Крім того, протягом років я написала понад 100 наукових статей, рецензій, передмов і післямов, які опублікувала в різних збірках і спеціалізованих журналах, серед яких хочеться згадати: 1. Микола Васильович Гоголь «Між світлом класичної критики та перспективою нового дослідження», 2. «Від „Мосту без поруччя“ Михайла Михайлюка до безодні свідомості Михайла Дорунди», 3. «„Тіні забутих предків“ Михайла Коцюбинського, між двома мистецтвами: література та кіно», 4. «Олександр Довженко – двоїстість генія світового кіно», 5. «Гоголівська комічність між маскуванням і демаскуванням», 6. «Літературні інтерференції ідеї «мертвої душі» у Н. В. Гоголя», 7. «Від враження до вираження: Михайло М. Коцюбинський проти Василя С. Стефаника», 8. «Елементи інтертекстуальності у творчості Н. В. Гоголя» та ін.

О.С.: Знаємо, що Ви почали перекладати твори українських митців для того, щоб ознайомити з ними румунськомовних студентів. Чи сподобався Вам цей досвід і чим він Вас привабив?

М.Г.: Звичайно, так, сподобався. І це тому, що цей процес залучає всі лінгвістичні здібності: лексичні, граматичні, синтаксичні й стилістичні. Крім того, це виклик з культурної точки зору, оскільки перекладач мусить досліджувати культуру та історію обох сторін, не кажучи вже про те, що він має дуже добре знати обидві мови.

О.С.: *Якого автора Ви переклали першим і які у Вас були враження від цієї роботи?*

М.Г.: Першим твором, який я переклала повністю, була новела «Intermezzo» Михайла Коцюбинського, хоча до того часу я перекладала й інші прозові твори різних авторів, але фрагменти, щоб проілюструвати досліджуваний твір студентам, які вивчають українську мову на початковому рівні. Оскільки за своєю суттю новела «Інтермеццо» є імпресіоністичною, зображує різні стани персонажа-оповідача, враження та почуття, тому важко було знайти правильний стиль і ритм, щоб точно чи якомога точніше відтворити атмосферу та настрій героя.

О.С.: *Який твір перекладаєте зараз? Які твори плануєте перекласти або мрієте?*

М.Г.: Зараз я перекладаю драму «Патетична соната» Миколи Куліша та оповідання «Двоє вночі» Олеся Гончара, а на майбутнє маю сміливий проєкт: хотіла б перекласти роман «Місто» Валер'яна Підмогильного та трохи короткої прози Івана Франка. Подивимося, що з цього вийде.

О.С.: *Як вибираєте твори чи авторів для перекладу? За якими критеріями?*

М.Г.: По-перше, твір має подобатися мені, а по-друге, мав би зацікавити румунського читача, на мою думку.

О.С.: *Як вважаєте, чи повинен бути викладач і перекладачем? Чи це різні галузі, і вони не завжди перетинаються?*

М.Г.: Я не думаю, що це обов'язково взаємозв'язані сфери. Тобто вчитель може бути дуже хорошим перекладачем, але так само вчитель може досягти успіху, і не будучи перекладачем.

О.С.: *Якими якостями, на Ваш погляд, повинен бути наділений перекладач? Пам'яттю? Терпінням?*

М.Г.: І тим і іншим та ще багатьма іншими, як: скрупульозність, досконале знання обох мов, і, перш за все, мови, якою він перекладає, знання мовних, стилістичних, граматичних тонкощів тощо.

О.С.: *Іншою не менш цікавою і важливою є Ваша діяльність як головного редактора журналу «Українські відлуння», яким Ви керуєте вже 4 роки – від моменту його створення і по сей день. Як Вам зараз здається, що було найважчим на початку?*

*На симпозиумі «Дні слов'янської культури»
на філологічному факультеті Клузького університету*

М.Г.: Нове не завжди є чимось комфортним, принаймні для мене. Тож той факт, що я почала займатися чимось новим, спочатку мене трохи налякав. Але поряд зі мною знаходиться чудовий колектив, який складається з пана Корнелія Ірода – редактора журналу та пані Ірини Мойсей – його техноредактора, і разом з ними я впевнено занурилася у світ періодичної преси.

О.С.: *Як оцінюєте свою роботу і ріст журналу?*

М.Г.: Уважаю, що журнал «Українські відлуння» мав і має насправді якісний висхідний шлях, який мене може тільки тішити і вселяти впевненість у тому, що те, що ми робимо, ми робимо добре.

О.С.: *Які автори чи роботи з надрукованих в журналі Вам особисто найбільше сподобалися або Ви рекомендували б їх прочитати?*

М.Г.: Гадаю, що кожен матеріал по-своєму особливий, він про щось говорить, щось передає, має чітко визначену ціль, а саме – досягнути мети, яку ставить перед собою журнал. Вважаю, що різноманіття матеріалів: переклади, рецензії, репортажі, новини культури, літературно-критичні статті чи ті, що присвячені різним діячам української культури та літератури зокрема, робить кожен номер журналу таким очікуваним читацькою аудиторією.

О.С.: *То ж якою є мета журналу? Для кого він і про що?*

М.Г.: Метою журналу є популяризація серед румунських читачів української літератури та культури взагалі як тієї, що існує в Румунії, так і тієї, що існує в Україні.

О.С.: *Що найважче в роботі головного редактора?*

М.Г.: Не думаю, що в цій роботі є щось особливо складне.

(Продовження на 24 с.)

«Якщо ж ви хочете зрозуміти культуру і менталітет народу, читайте його міфологію, читайте народних поетів, читайте класиків...»

(Продовження з 23 с.)

Можливо, іноді буває неприємно, коли не можна опублікувати певні матеріали, які або не відповідають профілю журналу, або не дотягують до рівня наших вимог, і головному редактору доводиться повідомити про це авторам цих матеріалів, знайти правильні слова, щоб не вразити їх.

О.С.: А хто може друкуватися в журналі?

М.Г.: В журналі може друкуватися кожен, хто відчуває, що має що сказати, і якщо те, що він пише, відноситься до профілю журналу.

О.С.: Крім перерахованих вище діяльностей та захоплень, Ви ще є активним членом та організатором різних заходів, які проводяться в Клузі для української громади під егідою Союзу українців Румунії. Коли і як Ви потрапили до місцевої філії?

М.Г.: Мій перший контакт із Клузькою філією СУР, відповідно з українською громадою в Клузі, відбувся близько десяти років тому за посередництвом нині покійного Івана Арделяна, професора фізичного факультету нашого університету, першого голови місцевої філії, який запросив нас – мене та мого чоловіка – взяти участь у подіях, організованих філією.

О.С.: Як би Ви описали Клузьку філію та її роботу? Що вона значить для Вас?

М.Г.: Тут, у Клузькій філії СУР, я познайомилася з чудовими людьми, як от насамперед з професорським подружжям Мотрею та Михайлом Крамарами – прекрасними людьми, які все своє життя присвятили вихованню молоді, а також були й залишаються одними з перших і найстійкіших прихильників нашої філії, всього, що означає або якимось пов'язане з українським словом, Україною та українцями Румунії. Також із медиком, пані Іриною Цифрак, та її чоловіком, а пізніше – з Людмилою Дорош та з Вами. Ці люди є для мене взірцем, прикладом українства, інтелектуальності, людяності та чесності. Я виросла з ними та з паном Арделяном, навчившись у них любити все, що є українським. Отже, коли я говорю про філію Клуж, я її асоціюю з цими ЛЮДЬМИ в дуже прямому значенні цього слова.

О.С.: Через війну до Клужу прибуло багато біженців з усіх куточків України, багато з них почали

приходити на події, організовані СУР. Ваші враження від нових людей?

М.Г.: По-перше, те, що люди прийшли до нас, є добрим знаком в оцінюванні роботи нашої філії та надзвичайно корисним для її динаміки. Якщо спочатку з їхнього боку була деяка стриманість, що теж нормально, бо ж люди не знали, чого очікувати, то поступово вони стали вважати наші події місцем втечі від суворой реальності, місцем, де вони можуть говорити рідною мовою, місцем для спілкування та приятельських відносин. Ці люди надзвичайно вдячні, що знайшли притулок у цьому прекрасному місті. Це теплі люди, але водночас й сумні через те, що залишили рідних вдома, під вогнем куль. Я хотіла б згадати серед усіх українців двох чудових людей, пана Володимира та пані Наталію, з якими я особливо добре порозумілася з самого початку, як і ти та Людмила, і від яких нам усім є чому навчитися.

Із двома студентками на одному із заходів Клузької філії СУР

О.С.: При всій Вашій зайнятості чи виділяєте час для себе? Якесь хобі чи захоплення?

М.Г.: Моє постійне хобі – прогулянки. Мені подобається вимірювати Клуж кроками уздовж і впоперек, милуватися фасадами старих будівель, усіма декоративними елементами, які їх прикрашають. А ще я люблю ходити в Центральний парк і читати. Що ще може бути приємнішим, ніж посидіти на лавці в парку з кавою в одній руці та хорошою книгою в іншій?! На мою думку – ніщо у світі!

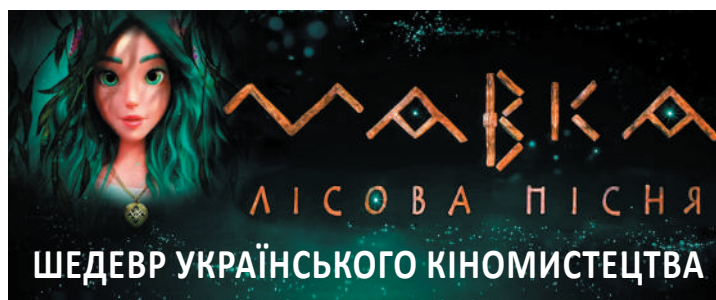
О.С.: Який Ваш секрет успіху?

М.Г.: Щоб відповісти на це запитання, я мала б у першу чергу відштовхнутися від думки, що те, що я роблю, є успіхом. Тільки от... я.... не думаю, що те, що я роблю, є чимось надзвичайним, є якимось грандіозним успіхом (і це не є хибна скромність, я дійсно так не вважаю). Я вважаю, що всього лиш виконую свою роботу чи то в редакції, чи то на кафедрі. Тобто просто серйозно ставлюся до своєї роботи. І це все.

О.С.: І останнє запитання: що вважаєте найбільшим досягненням у житті?

М.Г.: Складне запитання...

О.С.: Гарно дякую за розмову і всього найкращого!

«Любов нас врятує від зла, любов збереже в цьому світі життя» – це слова приспіву емоційного саундтреку «Лісова пісня» до мультфільму «Мавка. Лісова пісня». Скільки правди міститься у цих словах! Любов – це почуття, здатне змінити світ, це сила, порятунок та оберіг. Безперечно, любов до мистецтва спонукала і продюсерів мультфільму «Мавка. Лісова пісня» вкласти душу в його створення, тому цей шедевр так зачаровує глядачів. 8 років довелося чекати українцям, а також глядачам із понад 80 країн на прем'єру мультфільму. Та сама любов, яка перепліталась з унікальним талантом, спонукала Леся Українку написати драму-феєрію «Лісова пісня», яка надихнула продюсерів і подарувала їм прекрасні фольклорні мотиви. Леся Українка бачила та відчувала красу в природі, в історії, у міфології, в народних легендах і завдяки надзвичайному таланту зуміла зобразити її в унікальній п'єсі, від написання якої минуло вже століття, але ми пишаємося нею й сьогодні. Напевно, кожен справжній українець пам'ятає, які прекрасні два світи зображені у драмі. Питання, які в ній піднімає Леся Українка дуже актуальні, це питання життя і смерті, любові й ненависті, відданості й зради, пошуку правди й праведності. Попри всі присутні антитези Леся Українка підкреслила гармонійність двох різних світів, поєднавши реальний світ із міфологічним. Ця гармонія проявляється найкраще у природі, адже природа – це краса, тому й не дивно, що вона займає одне із центральних місць у драмі.

А що можна сказати про сучасний мультфільм?

«Це щось неймовірне!» – вигукую Мавка, головна героїня, коли чує мелодію, яку грає Лукаш на сопілці. «Це фантастика!» – вигукую Лукаш, коли знайомиться зі світом живого лісу. І дійсно, це неймовірний, фантастичний мультфільм! Основуючись на мотивах драми-феєрії Лесі Українки, команда FILM.UA Group створила новий світ, світ, у якому царює «вічна весна», процвітає український фольклор, лунає справжня українська музика, показані прекрасні українські костюми й таємничі народні вірування. Цей світ вчить нас любити, мріяти, захищати, прощати і єднати. Але цей ідеальний світ бачимо лише у кінці фільму. Єдність міфологічного і реального світів – це результат сильної любові, яка приносить мир після

довгої боротьби між людьми та духами лісу. Кохання між Лукашем та Мавкою не просто змінює життя закоханих, але й зцілює два світи, які давно заразились ненавистю.

Персонажі змальовані дуже реалістично: Мавка – душа прадавнього лісу; вона повинна берегти ліс та його серце, дерево життя, від людей; Лукаш – простий, щирий та працьовитий селянин, який захоплюється музикою. У лісі Мавку вважають наївною за те, що вона помічає в усьому красу, довіряє Лукашеві та вірить у любов. Негативні персонажі із реального світу вважають, що можуть користуватись добротою Лукаша для власної вигоди. Здається, що Лукаш із Мавкою безсильні перед злим світом, через їхню недосвідченість та надмірну доброту. Але ті, які вважають їх слабкими, забувають, що доброта могутніша від будь-якого зла, і вона рано чи пізно здобуває перемогу.

Знайомство Лукаша й Мавки породжує в душі кожного із них нові, неповторні, та найголовніше, взаємні почуття. Вони мріють про ще одну зустріч і готові для цього навіть порушити закони. Порушення законів приводить до боротьби між світами, яким належать головні герої, але любов виявляється сильнішою і встановлює мир – те чого так бракувало всім! Цю думку підкреслює й Ірина Костюк, одна із головних продюсерів мультфільму: «Ми з нетерпінням чекаємо того моменту коли глядачі, і маленькі й дорослі, з усього світу, не тільки будуть насолоджуватись чудовою картиною і захопливою історією, а також почують і вивчать наш меседж, над яким ми працювали всі ці роки: що любов – це найцінніше, що у нас, у людей, може бути. Але зараз хочеться додати ще одне: мир, мир – це найцінніше, що у нас, у людей, є».

Після перегляду «Мавки» у пам'яті залишається живим чутливе й бездоганне озвучення героїв, яке заслуговує на низький уклін, бо завдяки голосам талановитих українських артистів ми, глядачі, відчуваємо емоції героїв, їхні переживання, ніжні почуття та гумор. Графіка також відіграє важливу роль: всі персонажі зображені відповідно, гарно поставлені у казкові кадри, і все це допомагає глядачеві поринути у чарівний світ.

Отже, що можна сказати про український народ, подивившись цей мультфільм? Це красивий, співучий, мрійливий, сповнений гумору та чуття праведності народ. Жаль, що цьому народові й далі доводиться боротися. До речі, нам усім щодня приходиться боротися із чимось, і ми завжди мріємо про перемогу. Історія довела, що існує безпечний і надійний шлях до перемоги, Мавка та Лукаш нас теж цього вчать: це шлях любові. Любов перемагає, зцілює і ніколи не згає!

Сидонія НИКОРОВИЧ

АННИЧКА

(Продовження з № 347)

Старости пішли. Анничка посумніла, сіла у великій хаті під вікном та дивилася на толоку, роздумувала, а відтак розплакалася. Ціле безнадійне положення стало їй ясно перед очима. Утерлася рукавом та увійшла до хатчини.

– Боже, який мудрий той голодранець, а диви, він старостів прислав. Всього три шнури та хотів би взяти дівку з ґрунтом і з тридцятьма шнурами!

Анничка закусила губи і мовчала.

– Та й мудрий він, мудрий, міркуй собі!

– А ваш Юган був ліпший?

– Вона рівняє пана з мужиком! Хоть, може, не мав стільки, що ти, але його панство також чогось варте. Таки що пан, то пан. Господоньку святий, прости всім грішним та й мені, кобито я вродилася панею! Таки чую тут у душі, що мене тягне у пани, як до меду.

– Хоч би ви собі дали спокій з панами, то би ліпше було, бо я таки за жадного пана не піду.

– Ану, чи ні? Ану, будемо видіти! Ще доки я живу, то моє слово гільтовне. Аби-м знала, що воду буду пити, а мушу мати за зятя пана. Доста я набідилася в мужицькім стані, не хочу, аби й ти була мужичкою, ти молода, дурна, того не знаєш!

Анничка тяжко зітхнула і вийшла надвір. Жевріло не-бо від сонячного заходу. Довгі промені пестили землю й ховалися за темний ліс. Анничка взяла коновки та пішла по воду. Йшла поволі, недбало, аж зайшла у верби. Поклала на цямриння відра і сіла під старою крислатою вербою. Сум, туга давили молоду душу, а неспокійні думки соталися одна за одною:

– Покину маму та піду на службу! Але люди будуть сміятися з мене, будуть показувати пальцями на мене, скажуть: «Диви, багачка пішла з буйності або з пустоти». Скажу Сандикові, нехай ще трохи зачекає, може, мама змінить гадку!

Спустила ключкою відро в криницю та довго крутила ним то туди, то сюди. Кілька разів упустила відро, аж забутькотіло. Витягнула, поставила на чисту плитку. Знов роздумувала і не борзо другим надібрала та пішла поволі додому. Ввечері вийшла у верби, хоч стара не пускала. Тут чекав Сандик.

– Відмовила мама! – сказав сумно.

– Та й нема, що їй сказати; як скаже, що ні, то значить ні.

– Жура та біда.

– Знаєш, Сандику, зачекай ще з пів року, може, якось інакше настане, може, мама передумає, то все не буде так.

– Добре! Чому ні? Маємо час, лиш дивися, держи ретельно своє слово.

Час минав, а Петриха благала Бога, щоби послав їй якогось пана.

Коли не було виглядів, щоби висватав Сандик Анничку, парубок рішився їхати до Канади. Перед великодніми святами йшло їх десять із села. Всі покупили собі лянки, та увечері перед від'їздом повбиралися і ходили цілу ніч по селі. Котрий мав милу, то в неї пересидів, а інші – у знайомих та в кривних.

Сандик пересидів із Анничкою у stodolі, так що стара Петриха нічого й не знала.

– Який ти дивний у сих лянках.

– Але твоїй старій, може, би-м був до вподоби.

– Як мені жаль, як мені тяжко, що ти їдеш!

Анничка сперлася на його ремено та плакала гірко. Сандикові аж серце мліло, але як личило вислуженому воякові плакати.

– Ет, не впадай у відчай, на Бога надія! Я буду тобі писати щомісяця. Зароблю багато грошей, вернуся, то, може, й твоя мама зм'якне.

– Але абиь писав, чуєш, Сандику, але згуста!

– А ти аби таки зараз відписувала.

– Буду, буду!

І знову розплакалася. Півні перервали се сумне прощання.

Сандик пішов додому, взяв свій куферок, попрощався з родичами та з усіма, що прийшли його виряджати. Всі хатні відпровадили його аж на двірець. Мама плакала, як за помершим, старий витягнув пляшку з горілкою та частував усіх. Сандик не хотів пити, йому було тяжко на душі. Небавом зібралися всі легіні, що їх разом провадила доля за море. Майже пів села людей зібралося. Мама плакали, голосили, ґазди потішали та підбадьорювали синів у далеку дорогу. А вони стояли кожен із своїм куферком, неначе вояк, що збирається на війну. Здалеку побачили потяг, що повз, неначе гадюка.

– Вже їде, мой, ану, дивіться!

Почалося наново прощання, вже і старим татам біль витиснув з очей сльози. Мама обцілювали своїх синів. Покотилися рясні сльози всім з очей.

– Бувайте здорові! В Бога надія, що будемо знову видітися, – крикнув один із від'їжджаючих. Зашуміла залізниця, засвистала, задрижала.

– Най Бог дасть щасливо!

– Бувайте здорові!
– Нехай Бог вас щасливо провадить!

Повсідали, рознісся свист локомотива, поїхали.

Хлопці дивилися крізь відчинені вікна та махали капелюхами, а мами ще трохи підбігали за потягом, щоб ще раз побачити дороге лице сина.

Потяг від'їхав уже далеко, а люди ще стояли та мовчки дивилися за ним.

* * *

Якось посумніло в селі. Найкращі парубки, самий цвіт, пішли в Канаду. Не чути вже у вербах тужного звуку сопілки, сумне стоїть данчище, не гудять на ньому цимбали, бо нема кому грати. Молоді підпарубки не можуть ще зважитися.

Одного разу дівчата з Анничкою прали у вербах сорочки, але якось тихо, без сміху й жарту крутили та складали на зелену траву білля. Не лунала весела пісня, не розносив вітер сріблястого сміху.

– А що, писав уже до тебе Сандик?

– Ой, ще ні! – сказала Анничка, і в її очах закрутились сльози.

– Та вони вже будуть за водою, на сухому, але від жодного не прийшов лист.

– Та й мій Тодер ще не писав, – сказала Марійка...

Перед Юрієм ходила стара Петриха в поле збирати всяке зілля. Шептала біля корови замовляння, сіяла перед стаїнею мак, щоб відьми не відібрали молока та не збавили корову. Петриха вірила, що опівночі на Юрія виходять відьми на край села, а відтак на зорях їдуть до корів та відбирають молоко.

Від якогось часу унадилась до Петрихи шевчиха Владзиha. Бідно жили вони з того капарного ремесла. Вже давно прийшли вони в село, Бог знає звідки, і тут осілися. Вона знала Петриху, як лихий крейцар.

– Знаєте, Петрихо, я маю для вашої Аннички жениха, – при цих словах усміхнулася та поцмокала губами. – Файний, молодий, рівний, як сосна, та й із великого панського роду. За нього хотів пан із міста свою доньку віддати, але він не хотів, бо вона не була йому до вподоби.

– Почуй вас, Боже!

– Він хоче таки мужичку взяти, він хоче мати газдиню. А панни, знаєте, куди там? Де з неї може бути гарна газдиня?

– А де він? – спитала Петриха.

– Він прийде в неділю до мене, а я приведу його сюди.

– Але точно?

– Так, то я вам кажу, а на моє слово можете спуститися.

– Таки Бог святецький про мене не забув, та я на неділю прилагоджусь. Та най прийде і ваш старий. – Петриха пішла до комори, набрала сиру, муки, зав'язала в хустку та дала шевчисі. Петриха стояла на порозі та довго спостерігала за нею, немов від сеї жінки залежало її ціле щастя. Якась веселість видніла з її суворого, худого лица, й очі дістали яснійший блиск. Нім неділя прийшла, приходила шевчиха щодня і щодня несла клунки повні муки, сиру та масла додому. Петриха давала радо всього, що мала. Анничка не звертала на то уваги, бо була заклопотана своїм горем. З дня на день очікувала листа, бігала до товаришок та розпитувала, чи вони вже дістали, чи також ще ні.

У неділю по обіді прийшли гості, Анничка сиділа в саду та читала «Пропасть». Мама їй нічого наперед не казала, бо не хотіла її сердити.

– Анничко, Анничко, йди-но ста живо!

Анничка увійшла, а у великій хаті за столом сидів сільський чоботар із жінкою та ще якийсь незнайомий. Петриха доносила горілку, голубці та печену курку. Насилу затягнула й Анничку до столу. Почався трапезент, гості пили та заїдали смачно, аж пальці облизували. Шевчиха все штурхала в бік свого сусіда пана Яна, щоб той говорив до Аннички.

Петриха випила дві, та їй вже померкло в очах. Вона стала веселою, плескала в долоні та співала:

*Ой, дубе, мій дубе, дубе зелененький,
Коби я тебе узріла, мій милий миленький,
Я би тебе запросила на мід солоденький...*

– Ото файно, ото файно! – хвалила шевчиха.

– А бігме, слово даю, співають, як молода дівчина! – озвався по довгім мовчанні пан Ян і гупо усміхнувся.

Був се молодий русявий з водяними очима безвусий шляхтун.

Уже й у шевчихи крутилося в голові, а Владзьо хитався над мискою.

– О, як пан Ян під пару вашій Анничці! Які обоє білі та синьоокі.

– Ой, бодай вас! – відіззався Ян та потрутив рукою Владзиху.

Анничка мовчки приглядалася до всього та гадала на Сандика. Їй було се все байдуже та дурне.

Вийшли з-за столу, Владзьо із жінкою пішли додому, а пан Ян лишився. Петриха приглядалася йому і в гадці порівнювала його з Юганом. Сей здавався їй кращим, бо на сього дивилася, говорила з ним, а того образ вже затерся в її слабкій пам'яті.

(Продовження на 28 с.)

АННИЧКА

(Продовження з 27 с.)

Ян був контрастом до Югана. Той був повільний, аж лінивий, а сей знов аж надто прудкий; той ледве отворяв рот, язик поволеньки обертався, а сей молот, як млин.

Ян всюди шибався, всюди заглядав, навіть допомагав грижати худобу. Анничка мало з ним говорила і оминала його, як яке лихе. Свого життя в нічім не міняла. Зате Петриха цілими днями балакала з паном Яном. Випитувала звідки він, що він, чи тієї самої віри, що вона. Тим питанням не було кінця.

— О, я дуже здалеку, — говорив з повагою пан Ян. Слова лились, немовби вже не раз оповідав.

— Я аж з-під Чулехова, то дуже далеко країна!

— Але ще під нашим царем?

— Розуміється, розуміється. То далеко, страх далеко, ви собі того не можете навіть представити! А файно там, дуже файно! Там, знаєте, родяться фіґи та мигдаль...

— А як ростуть ті фіґи?

— То дуже поєдинчо! То так само, як у вас тут бараболі. Їх садяться навесні в землю, а восени йдуть та копають, як бараболі, а потім силяють на шпагатик та розсилають.

— Диво, диво! Но, а ті мигдали, чи як ви казали?

— Так, як у вас фасулі, так само!

— О, то добрий урожайний край, коб хоть раз його бачила.

— То ще не все! Там є ще й цитрини, помаранчі, рижки! За цілий день не зміг би вам вичислити всі премудрі речі, що в нас родяться.

— Кілько світа, стільки й дива!

— Мої родичі були великі дідичі, багатирі, одним словом — маґнати, але прийшов такий час, та й збанкрутували, то все в Божих руках. Чоловік рахує, а Бог святий кермує! — при сих словах зробив Ян побожну міну та подивився на стелю.

— Правда, принепадок, нещастя по людях ходить.

— Ви не гадайте собі, що я сякий-такий з дороги! О, я бачив навіть цісаря, а сам староста хотів, аби я його доньку взяв.

— Но, но! А ви чому не взяли?

— Бо мала трохи задовгий ніс.

— То-то так: як кому, що до вподоби.

— Я щось трохи слабував і мені доктор порадив поїхати десь так трохи для зміни воздуха на село, де не так душно, як у нас. Ви розумієте мене!?

Петриха махала, потакуючи, головою.

— У нас страшна парнота, но рахувати, як у тепличні; рахувати, як у тих краях, де ростуть цитрини та помаранчі!

— Но, а як вони, тоті помаранчі, ростуть?

— Но, но... так... як у вас гарбузи, або огірки.

— Ото диво, Боже милостивий.

Тепер аж взнала Петриха, що то пан! Тепер аж мала вона перед ним велику повагу...

— Анничко, а як припав тобі до серця пан Ян?

— Дуже добре, так, як Юган!

— А йому що бракує? А він тобі не до вподоби? О, як так, то ніхто тобі не годен догодити. Ти, небого, дуже вибаглива.

— Я багато вибирала чи що? Але вам най не сниться, що я віддамся за вашого пана. Я таки свого не покидаюся. А як він вам так сподобався, то тримайте собі його.

— Ото ти говориш, синку, а всох би твій язик, та би ти всох!

— Ви знов зачинаєте клясти, а все через якихось пройдисвітів та дрантивих шляхтичів, що лиш приходять вас обдурювати. Добре, будемо бачити, що се за пан. Занадто він всюди шариться.

Ян і не думав іти від Петрихи. Прохожався, їв печених курей і казав приносити собі темного пива та пачки. Петриха догоджала, хоч би найменшу його забаганку сповняла.

Анничка отримала з Канади лист, ходила утішна, щаслива і не мала очей на те, що діялося навколо неї.

Дівчата сходилися у верби та оповідали, що хто кому написав.

Петриха старалася намовити Анничку, щоби знов перебралася, але вона про те й чути не хотіла, хоч стара два рази її біла.

Ян вважав уже себе за хатнього, часто висказував свої бажання, і Петриха без відмови сповняла. З часом почав таки дечим рядити.

Ян сидів по обіді біля столу та пив пиво. Петриха увійшла, розімкнула скриню, розв'язала пов'язану у ґудзи хустку, вийняла трохи дрібних грошей, зав'язала знов і поклала на місце під звод полотна, аж на спід скрині, ключ поклала за сволок. Ян пильно слідив за кожним її рухом.

Після вечері полягали спати. Ян спав у великій хаті на постелі. Коли всі спали твердо, Ян встав, намацав на сволоці ключ, розімкнув і вибрав зі скрині всі гроші, Анничині правдиві коралі, забрав сальбу та сороківці, замкнув назад скриню, поклав ключ на місце, зібрався, тихо відчинив двері й зник у темряві.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Федьова любов

(Уривок з роману «Дикий рай»)

(Продовження з № 347)

Не було легко їм обом, а до того ще й таким молодим. Але Ася любила Федю і не лічила дні, тільки ростила синочків, котрі народились після останніх відпусток їхнього батька, і свекруха допомагала їй.

Невдовзі після повернення Федора із військової служби народилась у них і донечка, Василя, плід їхнього вірного кохання, коли Парася відвідала столицю Угорщини, де не хотіла залишитись нізащо у світі.

Федора, котрий був муштрований добре під час військової служби в угорській столиці, поміж іншими місцевими битвами, вислали воювати й до Італії.

Брав участь у страшній кривавій битві, що відбулась у жовтні 1918 року близько Венеції, що дістала тоді символічну назву для її переможців «Vittorio Veneto», адже Перемога Венеції, де австро-угорська армія зазнала страшної поразки, і де загинуло поверх мільйона воїнів, а чотириста тисяч попали в полон, між якими був і Федор Чірібан.

Трудні були ті часи для всіх. Австрійська армія розпалась, як розпалась і сама Австро-Угорська імперія, спричинивши кінець світовій війні.

Через рік після війни, полонених звільнили, а між ними і Федора. Більше двох років бродив по різних країнах роздрібленої та спустошеної війною Європи. І то більше пішки, бо їздити не було на чім. Якось купив був собі худу шапу, що й конем не можна було назвати. Але не тішився й нею багато, бо через два тижні хтось украв її, і він знову був змушений іти пішки.

Щоб вижити, багато разів ризикував, долав різні перепони, пережив багато пригод. Часто зупинявся та працював, де міг. Подеколи тільки за нічліг і сухий хліб, а потім знову коротав дорогу до своєї домівки, де ждала безнадійно уже кілька років його рідня, про котру не знав нічого від його відрадження.

Поміж битвами, коли чатував у вологих траншеях, щоб побороти страх і відчай, Федя писав їм. І так

ділив із ними свої думки й враження. Писав більше у своєму пожатілому і пошарпаному щоденнику, який завжди носив у мундирі, близько біля свого серця, бо давно усвідомив, що його листи не доходять до них так далеко, як і їх відповіді до нього.

Столярним олівцем, прив'язаним шнурочком, аби не загубити його, до зошита, якого зшив ще вдома, розмовляв із ними. Отак радився із Парасею, котру змушений був залишити знову тільки з його матір'ю, діточками й меншими братами. Коли писав, завжди бачив її у своїй уяві, що надавало йому трохи енергії та деякого оптимізму.

Писав непостійно, рідко, коли міг, бо завжди був десь на роботі або в дорозі, та ніколи не знаходив собі стабільного місця, як не знаходив ні душевного спокою у траншеях поміж канонадами, вибухами та пожежами, де уже роки панувало гаряче пекло, де невинні люди проливали кров дарма, за пусті чужі інтереси.

Під час війни чорними буквами у зошиті розказував рідним про все пережите, про бої, де ніхто уже не відчував ні болю, ні холоду, ані страху, лиш старався, скільки міг, обманути невмолимому смерті. Писав і так, для себе, для своєї душі та розваги, бо це допомагало йому, надавало сили й сміливості. Навіть тоді, коли вся його надія пропадала у страшних смертельних вибухах, пекельних воєнних пожежах, коли на кожному кроці шпотався об поранених і мертвих та біг навмання вперед або відступав від небезпек.

У цей час Федор набирав досвіду та вивчав нові мови, став поліглотом пасивно і скоро. І це багато разів ставало йому в пригоді та піднімало моральний дух, не тільки під час війни й життя в полоні, але й після того. Допомагало йому і його столярне ремесло, котре викликало в чужинців повагу до рунянського мужчини.

Багато разів після війни люди, у котрих працював на чужині, пробували переконати Федора, щоби залишився у них назавжди, бо життя у них набагато краще ніж у Карпатських диких горах.

(Продовження на 30 с.)

Федьова любов

(Продовження з 29 с.)

Деякі навіть мали намір одружити його із їхніми дочками, котрі, побачивши його, зразу закохувались у стрункого, вродливого чужинця, але Федор делікатно відмовлявся від таких пропозицій та рушав собі далі у дорогу.

Він знав, що там далеко, у гірському соколиному краю, ждуть його діти й мила Ася, котра любила його щиро і непорушно. І за це він був вірним їй все своє життя, як лебідь своїй парі, незважаючи на різні перепони та життєві випадки.

У скрутні важкі моменти думка про неї виручала його та не допускала до різних спокус або обманливих грішних вчинків. І він як мужчина завжди відчував її невидиму присутність та кожної тихої ночі скучав за нею, бажав їй, як після денної спекути зів'яла квітка бажав густої ранішньої роси. Старався якнайшвидше скоротати довгу дорогу до рідного дому, де, хоч і було бідно, але було затишно, мило й приємно.

Після семи років гіркого блукання йому пощастило. Федя добрався здоровим до своєї сім'ї, де ждали його уже добре підрослі діти разом із їх матір'ю та бабусею Іваною, котрих різні тяготи й журба не посміли зігнути.

Ці дві жінки завжди були подібні до гнучких осик, яких грозивий вітер, хоч як би не старався повалити до землі, зламати та принизити, вони не здавалися. Хоч і схилялися, тріпотіли й шуміли в негоду, але після бурі все прямо стояли та гордо підпирали небо, бо знали, що звідти появляється денне світло і тепло, що пригріває землю і їх також.

Його мати Івона та її невістка Парася ніколи не падали духом. У трудні хвилини опирались одна на одну, ростили й виховували діточок, тримаючись кріпко буденного життя, яке їм наділив Всевишній, усвідомивши давно, що завжди десь існує і «завтра».

Коли Федор відходив на фронт, залишив дітей зовсім дрібними. Михайлик, найстарший, мав лише три роки, Павлик – неповні два, а донечка Василинка – тільки п'ять місяців. Тепер, коли повернувся, вони повиростали так, що й не впізнав їх. Просто був чужинцем для своїх рідних дітей.

Дівчинка, схожа на Федора, як дві краплі кришталеві води, спочатку боялась його, сторонилась, але

соро звикла та не відступала від батька ні на крок, як не відступали ані її брати. Він радів ними кожного дня ласкав, грався з ними, а їх матір голубив. Старався якимось згромадити до купи всі ті роки, коли його не було поміж ними. У своїй душі пробував забути війну та її наслідки й змішував радість із сумом, бо перша непощадна світова війна, як пізніше й друга, спорожнили селища та забрали всіх здатних до праці мужчин хтозна-куди, як вітер осінні листя. Багато з них полягли у траншеях на чужих землях, захищаючи чужі інтереси, а решта, шкандибаючи, повернулись до рідного гнізда. Одні із них без очей, рук і ніг, інші – знівечені, хворі й поранені.

Коли мобілізували Федора та двох його менших братів, Маковія і Петра, війна забрала і його сусідів та друзів: Дьордія Митришиного, Ілька Дубового і Василя Кушлея. Навіть і товстого Булібуна вислали на фронт, де зробили його куховаром, за що і нагородили, як і в другій світовій війні Дьордія Чорнила, «Тінту», як прозвало його село, котрий часто показував всім свої медалі й гордився ними.

Не пощадила війна ні лісничого Михайла Опришка, котрий пожертвував себе для нашого лісу, якого любив, як самого себе. Цього сміливого лісника за його тверду непокірність і непорушність, бо не хотів підписати якийсь документ, згідно з яким передавав добровільно рунянський ліс чужинцям, мадярські жандарі-піряники забрали хтозна-куди, звідки не повернувся ніколи. І хоч катували його жорстоко, ліс був врятований назавжди.

Брат Федора Маковій і найкращий його друг Дьорді Митришин загинули на тому боці Тиси, у крива-

Мал. Василя Соколюка

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ЧЕРВЕНЬ

2 червня

• 45 років від дня народження Людмили Дорош (1978 р.) – української письменниці, головного редактора дитячого журналу «Дзвоник».

4 червня

• 81 рік від дня народження Івана Арделяна (1942-2021) – українського поета, публіциста, д-ра фізичних наук, унів. проф. Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя.

15 червня

• 58 років від дня народження Михайла Гафії Трайсти (1965) – українського письменника, пере-

кладача, публіциста, редактора літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос».

22 червня

• 89 років від дня народження Івана Шмуляка (1934-1999) – українського письменника, учителя.

29 червня

• 78 років від дня народження Івана Кідещука (1945-2022) – українського письменника, публіциста, викладача.

вих снігових «Великодних битвах», що відбулись у 1915 році, яких німці називали тоді «Osterschlacht».

Захищали гору Маковицю, найвищу на вулканічному хребті Закарпаття, недалеко Старої річки, на самий Великдень.

І наймолодшого брата Петра поранило. Повернувся додому без правої ноги. Загубив її десь під Дебрецином.

Довго плакала та побивалась Івона за своїх синів, як побивалась колись і за своїм Ігнатом, їх батьком. Але життя є життям. Хоч-не-хоч, воно іде вперед по своєму, як хвилі на морі.

Маковій Чірібан воював, як і Федор на австро-угорській стороні. Страшні битви були і на Коморі, біля Теплого озера, що не доходить до Сигота, але і за Верхом, у нашому лісі, де захищав у холоді та снігу аж до пояса рідне село і річку Лалу, і де втрати були величезними з усіх сторін.

Сотні людей загинуло тоді у наших краях за Верхом, на Плішці, на Дуброві та вздовж долини Лали, де повно було спільних могил. Одні із них осіли та стали млаками, інші люди розорали та зрівняли поле для коси й плуга, як і давні кургани. І так, на жаль, по трохи все забулось.

Просто не знали й не здали собі справу, що там хтось спочиває, бо ці події майже ніхто не описував тоді, та й люди не дуже цікавились ними, бо то було взимку, далеко від села.

Місце було замінованим деякий час, і його обходили, як могли, залишаючи його напризволяще, тому воно скоро заросло густими корчами й терням, де ніхто довго не заходив. Навіть і старі не розказували майже нічого про ті воєнні події та страхали дітей, щоб не заходили у ту сторону до лісу, бо там розвелось страх багато вовків, дикунів та отруйних гадюк.

Правда, було і їх скільки завгодно. Чорні віпери розмножувались вільно, часто свистіли, як пастухи, повзали в гущаках, по дубах. Хто жив у тих краях, знав їх добре й обминав, як міг, і братські могили, котрі теж обходили.

А по-друге, руняни ніколи не любили говорити й згадувати про свіжі сумні та неприємні справи, хвороби або події, котрих завжди було багато. Цурались їх, щоб ними не перенавантажувати негативно свою душу і пам'ять. Просто боялись та постійно вірили, що згадуючи про якесь лихо, воно могло б повторитись ще гірше. Тож воліли мовчати, поки забулось зовсім.

Коли хтось сторонній хотів дізнатись про якесь гірке діло, люди зразу крутили язик у другу сторону або мовчали. А одні із них просто відрізували: «Доста! Не згадуйте і не приказуйте таке! Не годиться! Було та са минуло! Най іде із нучов безвісти, удки прийшло!». І так, на превеликий жаль, багато забулось із минулого цього села і краю та загубилось назавжди по лісах.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 347)

II.

Віктор вийшов до «пасажира», яким повинен прибути Ілаш. Ждав на понтоні, де при наближенні пароплава дозволено бути лише прикордонникам і міліціонерам, котрі перевіряють документи у прибулих до Сфинту Георгі «скурсантів». Але було ще рано, й «органи» для перевірки документів ще не прибули, лише на березі перед пристанню стояло кілька жінок, чекаючи появи тульчанського «пасажира».

– Здрастуйте, пане доктор! – підійшов до Віктора понтонер Мітіка. – Очікуєте когось?

– Так. Приїде тато.

– Але «Мурешул» матиме понад пів години запізнення, а то й навіть цілу годину, бо з Тульчі цей «пасажир» відчалив пізно.

– Так? Звідки довідались про це?

– Від товариша Діну, бо нашої міліції відомо все... Цікавилися вони, коли прибуде «пасажир», щоб знали, коли прийти на понтон перевіряти паспорти «скурсантів», і сказали й мені про запізнення. Про запізнення знають і в пікеті, бо й вони мають телефон, і, бачите, прикордонники теж ще не прийшли. Ждати, значиться, довго, так що прошу в мою кабіну – сядете на стілець, бо стояти на понтоні...

– Дякую. Стою тут, бо прохолодніше, ніж у кабіні.

– То правда, а до того, в кабіні не маю, чим пригостити вас. А, може, ваш батько привезе чогось «мокрого» та міцного... Ге-ге-ге.

– Можливо, бо мій тато ніколи не приїжджає голіруч, так що вділю й вам.

– Дуже файно дякую, пане доктор!

– У мене до вас, Мітіка, прохання.

– Радю стану вам в пригоді. А що таке?

– Батько від'їде, мабуть, післязавтра, і прошу вас прибережіть квиток на «ракету», що о десятій ранку. Бо якщо поїхав би «пасажиром», спізниться на поїзд і в такому разі мусить ночувати в Тульчі.

– Якщо так, ходіть у мою кабіну, я вже дам вам квиток на післязавтра.

– Та ні, бо, може, тато не поїде післязавтра. Мушу говорити з ним і, коли знатиму, пошлю Євстахія.

– Гаразд, пане доктор, хай приїде Євстахій по квиток. А добре, що ви сказали, бо на «ракету», оту на 64 місця, дуже великий попит, люди просто б'ються, щоб потрапити на «ракету», оскільки капітан не приймає жодного пасажирів понад вста-

новлену кількість; не дозволено їздити стоячи, лиш сидючи, щоб «ракета» не втратила рівновагу, бо при тій швидкості, уявляєте, дуже небезпечно.

Через кілька хвилин прибули ще кілька катирлезчан і вже були, мабуть, зо п'ятнадцятеро, здебільшого жінки, очікуючи «скурсантів», бажаючих розміститися в когось. Прибули й три прикордонники, а також шеф посту міліції Діну в супроводі одного із старших сержантів. Це знак, що невдовзі прибуде «пасажир».

– Здрастуйте! – привітав Діну лікаря, але не зупинився, а попрямував до кабіни понтонера.

Раптом гурток жінок заметушився, і почувся майже веселий голос:

– Ади, «пасажир»!

Далеко на Дунаї з'явився всіма очікуваний пароплав. Здавалося, що наближається надто повільно, а це, певне, через нетерпіння тих, котрі ждали його. Та ще через кілька довгих хвилин пароплав «Мурешул» був уже зовсім близько, але, як завжди, проплив серединою ріки, не уповільнюючи швидкості, через що здавалося, що не має гадки причалити у Сфинту Георгі. Але пропливши вниз по Дунаю ще сто з чимось метрів, досить велике біле судно «Мурешул» описало широке півколо, щоб повернутися й причалити на пристані. Серед 35-40 пасажирів було й кілька катирлезчан, а решта – туристи. Іншим разом туристів було більше, але їх тепер чимраз менше, бо й літо скоро минає.

Ілаш зійшов разом з першим гуртком пасажирів. Віктор поспішив йому назустріч; батько й син обнялися, а Ілаш підбадьорюючи поплескував сина злегка по плечі своєю широкою долонею.

У першу мить міліціонер Діну направився в їхній бік, мабуть, щоб перевірити Ілашів паспорт, але впізнавши Віктора, зупинився й підійшов до іншого пасажирів. Віктор узяв однією рукою важку валізу, а другою Ілаша під руку і вони разом зійшли з понтона. Натопт катирлезчан розступився, щоб дати їм дорогу.

Ілаш і Віктор пройшли кількадесят метрів мовчки, а дійшовши до будинку культури, Ілаш зупинився і заставив це зробити й Віктора.

– Постав валізу, Вікторе, бо важка, – порадив він синові. – Та як сталося те нещастя, сину? – запитав Ілаш після короткого мовчання, під час якого припалив цигарку. – По телефону дуже погано чути, але як я зрозумів, Ірина втопилася, чи правда, сину?

– Так, тату...

– А хіба Ірина не вміла плавати?

– Уміла, тату, ще й дуже добре, але Дунай не річка Сучава.

– А що, вона купалася в Дунаї без тебе?

– Була сама. Але ходімо додому, тату, я вам там розкажу, бо, ади, дивляться люди на нас...

Коли прибули Ілаш і Віктор, Марія зустріла їх привітно:

– Доброго здоров'я! – відповіла жінка на Ілашові добридень. – Ласкаво просимо!

– Дай Боже й вам! – відповів Ілаш.

– Пане доктор, я йду в город за помідорами. Якщо вам буде чогось потрібно, гукніть. В холодильнику знаєте, що знаходиться. Коли буде вечеря готова, покличу.

– Добре, тітко Маріє.

Зайшли в хату, й Ілаш відкрив валізу.

– Твоя мама й Аспазія послали тобі тут усякого, побачиш, а я приніс самогонки, – сказав і вийняв пляшку. – Вдалася мені добра горілка. Подай два стаканчики.

– Тут нема. Іду принести.

– Та залиш, будемо пити з пляшки. Ну, і?

– Що?

– Ірина, кажеш, пішла сама купатися?

– Сама. Бо в диспансері було глітно в те післяобіддя і мав я й іншу справу... Але не купатися пішла вона, а рибалити. Взяла вудку і...

Далі Віктор розказав Ілашеві детально, як припускається, що сталося і що до такого висновку дійшли прокуратура й міліція, хоч Іринин труп не знайшли. Ілаш слухав мовчки, припалив нову цигарку, відкупорив пляшку, вилив трохи на долівку, випив ковток і простягнув пляшку Вікторові. Через якийсь час запитав:

– А чому не знайшли її? Бо в нас, коли був я ще парубком, втопився хлопець Чоропітички, і знайшли його ще того таки дня, правда, трохи нижче, куди занесла його річка, але знайшли. А тут...

– Я ж казав вам, тату, що одне – річка Сучава, а зовсім інше – Дунай, головно, якщо занесло Ірину на «валок»...

– Куди?

Віктор пояснив татові та знов так само детально, що таке «валок» і наскільки небезпечне те місце,

де зустрічаються води Дунаю з хвилями Чорного моря, утворюючи так званий «валок»; розказав, що траплялося не раз, що «валок» проковтнув людей разом з їхнім човном, і вони вже ніколи не впливли на поверхню води. Як переконливий приклад, розповів історію Тузових синів.

– Я зрозумів, хлопче, але ті, котрі, кажеш, знайшли її речі й паспорт, не виділи нічого, не чули нічого, бо, прецінь, Ірина кричала, пищала?

– Говорив я з тим паном і з його жінкою, і обоє казали, що не виділи Ірину, що проходячись берегом Дунаю, помітили на піску чийсь речі – простирadlo, сукню, сандалі, сумку – і до яких за стільки часу ніхто не приходив. Роздивилися довкіл і вкінці пошукали в сумці, в якій знайшли Іринин паспорт і понесли в міліцію. Ну, і так дізналися чий ті речі, які знайшлися на березі річки, й почалося слідство. Прибули з Тульчі прокурор і офіцер міліції, тобто криміналіст, і разом з тутешніми міліціонерами перешукали скрізь, вийшли кілька разів човном на Дунай і в море, розмовляли з людьми, питали й мене про певні речі, але не з'ясували нічого. Тому, що не знайшли Ірину, заявили, що вона пропала безвісти... Ніби так гласить закон щодо подібних ситуацій. Сказали, щоб якийсь час я не доводив до відома сім'ї, що Ірина пропала. А оскільки не знайшли її труп, то через місяць суд виголосив, що Ірина загинула, власне, втопилася. І я вже міг сповістити про це нещастя. Спершу я по-телефонував вам. Але не дуже було чути, щось водно бриніло і...

– Я теж недочував, а тільки зрозумів, що померла Ірина. І подумав приїхати сюди.

– Дякую, тату, що приїхали-сте.

– А хіба міг я, хлопче, не приїхати, коли напало на тебе таке нещастя? Хто мав приїхати, якщо не я? Хотіла їхати й Аспазія зі мною, але не пустила Івона, бо, каже, постаріла й сама не впорається. А то таки правда, що вона вже подалася.

Віктор не звернув особливої уваги на останні слова батька і продовжив свою попередню думку:

– Тепер для мене, тату, найважче діло – це повідомити тещу про те, що сталося з Іриною. Годилося би йти мені до неї, а не слати листа. Але вірте, тату, що я просто не в силі нести їй таку страшну вістку. Не можу і все. Не вистачає відваги. Тому прошу вас, тату, підіть ви замість мене та скажіть тещі, що попацила Ірина. Не сердьтєся, тату, що прошу вас про таке. Я справді не в силі дивитися тещі в очі й повідомляти, що померла її дочка.

(Продовження на 34 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 33 с.)

– Нема мені чого сердитися, Вікторе. Вірю тобі... Піду до свахи Фрусини.

– Дякую, тату, від всього серця дякую вам! Ви виручили мене з неабиякої біди, – заспокоївся трохи Віктор, відчуючи, що звалилася з його душі велика брила. – Теща буде, певне, цікавитися, як саме сталося те нещастя, чому Ірина була сама, чому не був я з нею... Тому, якщо вам дещо неясно з того, що я вам досі розказав, питайте тепер, аби могли відповісти їй. А я розказав вам усе, тобто те, що довідався від прокурора й від міліції.

– Я запам'ятав все, Вікторе, й піду до свахи, але вона може не повірити і схоче видіти якийсь папір, документи, що стверджують сказане мною.

– Не гадаю, тату, що їй буде до того. А якщо таки вимагатиме, ви скажіть, що тим часом ситуація така: в прокуратурі повідомили, що вислали до суду всі документи щодо результату слідства, на основі яких суд видасть рішення про смерть Ірини; те рішення одержу і я, і народна рада із Сфинту Георге. Ну, а на основі цього судового рішення народна рада зможе виписати свідоцтво про Іринину смерть. Коли матиму рішення суду й те свідоцтво, вишлю їх вам, щоб могли показати моїй тещі.

– Мені дуже шкода свахи. Я знаю, як переживають батьки, коли втрачають дитину... – сказав Ілаш замріяний, випив ковток горілки й простягнув пляшку Вікторові.

Якийсь час вони мовчали. Ілаш якраз припалював ще одну цигарку, коли постукали у двері.

– Заходьте, – сказав Віктор.

Марія прочинила трохи двері й заговорила з хоромів:

– Пане доктор, прибули до вас.

– Хто, тітко Маріє?

– Той чоловік, котрий копає канал. Стоїть біля хвіртки. Я запросила, щоб увійшов, але не хоче.

– Дякую, тітко Маріє. Вийду я до нього, – а далі Віктор повернувся до Ілаша: – То Микола Іванишин, тату.

– А що, він і тут не залишає людей у спокою? – буркнув Ілаш.

– Тату, Іванишин дуже змінився, він уже не той, котрого знали-сте у Златні. Зазнав і він чимало бід та злиднів. Розказував я вам дещо минулого разу.

– Е, хлопче, горбатого лиш могила направить.

– Іноді буває, що й сам направляється... Іду, щоб не ждав чоловік на вулиці. Не сердьтеся, але я запрошу його в хату.

Микола Іванишин не мав наміру заходити, але коли почув, що прибув Ілаш, погодився зайти досередини, мабуть, бажаючи почути новини із Златни.

– Добрий день, бадіку Ілаше! Радий видіти вас!

Ілаш хотів відповісти, що він не радується, але побачив на лиці колишнього керівника Златни щирі усмішку, без колишньої гордості, відповів, але холонувато:

– Дай Боже, – і потиснув простягнуту Іванишиним руку.

– Не хочу турбувати вас, – став Іванишин вибачатися, бо з Ілашевого голосу зрозумів, що він в ситуації непростого гостя. – Я прийшов сказати їм кілька слів...

– Ви не турбуєте нас. Хіба можна? Сідайте в нас, – вказав Віктор на стілець. – Ми з татом при чарці, просимо й вас. Іду принести стаканчики.

Віктор вийшов спішно й скоро повернувся, а за ним увійшла Марія – принесла хліба й полумисок покраяного маринованого оселедця.

– Казав я, що турбую вас, – звернувся Микола Іванишин до Віктора, котрий наливав самогонки. – Я прийшов сказати, що вже говорив з товаришем інженером Космою, пояснив йому в чому річ, і він погодився, щоб обласне підприємство меліорації допомогло устаткуванням і людьми, але для цього тутешня народна рада повинна звернутися до них із проською і планом робіт, апробованим районом.

– Це чудова звістка. Дозвольте, я розкажу татові, про що йдеться, – повернувся він до Ілаша. – Тату, тут люди п'ють воду з Дунаю.

– З Дунаю?! – майже скрикнув Ілаш. – Як з Дунаю? Пробачте, але скажу вам, що на пароплаві я був у клозеті та, розуміється, все те пішло в Дунай! І не тільки я, а всі люди ходять туди, і тоді, як пити таку паскудну воду з Дунаю?! Невже, сину, минулого разу, коли був я в тебе, пив теж із...

– Пили-сте, тату. У Сфинту Георге всі п'ють з Дунаю, варять, перуть, миють, поливають, бо в селі нема жодної криниці.

– В селі нема криниць? – продовжував Ілаш дивуватися. – Ти диви, я й не помітив минулого разу, коли пройшовся селом. Тому-то вони...

– Так. Ізнаючи, що Дунай брудний і може спричинити різні хвороби, якщо люди продовжуватимуть пити його воду, подумали ми з товаришем Іванишиним,

власне, ініціатива не моя, а товариша Іванишина, спорудити у Сфинту Георге станцію для дезінфекції води й провести труби на кожне подвір'я.

– А вода звідки? Теж з Дунаю? – недовіжливо запитав Ілаш.

– Певне, що з Дунаю, а звідки? Не тільки тут буде з Дунаю. Стільки міст – Тульча, Браїла, Ґалац та інші, і не лише з нашої країни, а скрізь, куди протікає Дунай – звідки гадаєте, тату, беруть люди воду? Теж з Дунаю! Але фільтрують її, дезінфікують і роблять її питною.

– Ну, та було би хороше діло, якщо тут нема жодної криниці... – насилу Ілаш усвідомив ідею. – Але й очищену, як кажеш ти, теж гидко пити ту воду, коли знаєш, скільки гидоти стікає в Дунай... А чому не копають тут люди криниці?

– Пробували, але ґрунтова вода дуже солона, мабуть, морська.

– Так що краще будемо пити горілку, – посміхнувся Ілаш. – Виджу, що ти налив, а не запрошуєш пити...

Цокнулися й випили мовчки. Потім Ілаш сказав Вікторові:

– Ади, приніс-сми пляшку самогонки й для цих людей, у котрих живеш. А поки що, налий нам ще, аби пасувало до риби.

– Мені ні, – відмовив Микола Іванишин. – Дякую. Я прийшов тільки сказати, що константське підприємство згідне допомогти нам, і повертаюся до свого каналу. Бо екскаватор карає, якщо хильнеш зайву чарку.

Після відходу Миколи Іванишина батько із сином ще випили по стаканчиківі.

– Дякую ще раз, тату, що прийшли-сте. Не сердьтеся за те, що прошу вас іти до тещі й сказати їй, що сталося з Іриною. Зрештою, міг би і я поїхати звідси на кілька днів, бо коли така серйозна причина, й наше районне управління зрозуміє, тим більше, що дотепер я не мав жодного дня відпустки. Але, як я вже вам казав, просто не можу, не маю стільки відваги зустрітися віч-на-віч з Ірининою мамою! Що їй казати, як пояснити, а головно, як заспокоїти її? А для вас зовсім інше. Ви не були тут, коли сталося нещастя. Вам потелефонували, і ви прийшли повідомити.

Ілаш мовчав і знов припав цигарку.

– Знаю, що негарно те, що я роблю, але вірте, тату, я не в силі іти до тещі з такою звісткою.

– Добре, Вікторе, я ж казав, що піду. Але було би ліпше, якщо міг би я показати їй якийсь папір, оте свідоцтво.

– Постараюся дістати його якомога швидше. Якщо тутешня міліція ще не отримала повідомлення з району, піду з вами до Тульчі, коли їхатимете додому, й попрошу копію з суду. А якщо ні, вишлю вам поштою.

– Зрозумів, сину. Я піду до свахи Фрусини й скажу, що сталося з Іриною. Попробую заспокоїти її, скільки зможу, пригадаю їй, що я теж пережив таке, коли втратив-сми Михайла, що людина не повинна падати духом перед нещастям. Щоб заспокоїти її, ще оповім те, що говорив панотець Гарена на Михайловім похороні, що за Божим порядком на дітей припадає хоронити батьків, але іноді буває, що діти вмирають перед батьками. Навіть Богородиця пережила таке нещастя, а то ще більше, бо вона була при тому, коли вбили її Сина.

– Так, тату, ви мудро подумали.

Можна було подумати, що Ілаш не слухає, що каже Віктор. Помовчав трохи, а тоді сказав:

– Налий ще горілки.

Випив замріяний, затягнувся цигаркою й повернувся до Віктора:

– Домовились. Піду до свахи і яюсь там буде. Надіюся, що справлюся. Але ось що, сину. Десять під осінь, коли зможеш, прийди на кілька днів додому. Завітаєш тоді й до тещі. Я гадаю, що так годиться, так по-людськи. Для неї буде неабияка втіха, бо Фрусина водно казала, що вважає тебе своїм сином.

– Маєте рацію, тату. Як я вам казав, досі я не мав відпустки, тому попрошу в нашому управлінні, щоб відпустили на якийсь тиждень-десять днів.

– Дуже добре. А тепер, Вікторе, маю і я до тебе прохання.

– Кажіть, тату, – дивуючись, сказав Віктор.

– Приходь додому й скажи мамі, що ти простив її за те, що заховала твої й Оксанині письма. Минуло стільки років... Гадаю, що тепер і вона банує. Аби ти знав, що вона дуже скучає за тобою. І вона все ж таки твоя мама... Мене ні, але Аспазію форт¹ питає – що робиш, як тобі живеться, а головно, коли прийдеш додому?.. І вона є такою, якою є, але би-с знав: для матері дуже боляче не видіти свою дитину стільки часу, а коли нарешті видить її, дитина не говорить з нею... Ну, що кажеш, Вікторе, зробиш мені цю ласку?

– Певна річ, що зроблю, тату. Для вас я готовий зробити будь-що.

– Якщо так, налий ще горілки!

(Далі буде)

¹ Форт – постійно, водно.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 347)

9. Королівський емісар Леопольд Цукеркандль

Міклош Кормош не знаходив собі місця. Ходив з одного кінця кімнати до іншого, наче спійманий вовк у клітці. Високий, сухий, напівлисий з червоним носом, походив на отих циркачів, що часто проходили містом, розвеселяючи людей і заробляючи на хліб щоденний.

Пані Анастасія, висока та худа, як і її чоловік, чорнява й «поганіша від чортиці», зате молодша на двадцять років від Міклоша Кормоша, намагалась заспокоїти мужа:

– Викинь вже отого королівського капітана з голови! З ним на вустах лягаєш, з ним на вустах прокидаєшся, мабуть, й уві сні ти тільки його бачиш.

– Та який же він королівський капітан?.. Опришок, розбійник, головоріз, а не капітан королівський.

Жінка навіть і не знала, скільки правди було в її словах, бо Міклошеві Кормошу щоночі снівся Григорій Пінтя, який чи то стріляв у нього, чи прикладав гаряче, наче пекло, лезо ножа до його горлянки, чи збирався вішати його, як отого Драгфі з Ронішори, який великим дивом викрутився з його рук.

– Драгфі дрібний, а до того живе в Фелсороні, а ти – перша людина в оцьому краю, живеш у місті, маєш своїх охоронців, не посміє він нападати на нас, не турбуйся такими дрібницями...

– Дрібницями, ге... Не посміє, ге... Та отой голово-різ до кінця посміє на самого короля напасти, чорт би його забрав зі всіма голово-різами, які не дають чесним людям спокійно прожити.

– А ти проси допомоги від інших жудів¹, об'єдна-тьесь та зловіть його раз, а не тремтіть, наче миші в норах, чекаючи його нападу, – розсердилась пані Анастасія, бо їй вже набридло слухати про отого ка-пітана-опришка.

– А думаєш, не пробували? Пробували... ще скіль-ки пробували...

– Якщо пробували, то чому не зловили, – про-мо-вила з докором пані Анастасія.

– Лови вітра в полі, чи воду в бистрій річці. Це демон – тут бачиш його – тут зник. Ми прочесали всі ліси, але опришків – ні сліду.

– А, може, він і не існує, може, це тільки ваша уява створила такого героя, перетворила якогось капіта-на в легенду, – почала насміхатись над мужем пані Анастасія.

– Так, наша уява та легенда ледь не повісила Драг-фі, підняла ціле село проти нього, розікрала все май-но й забрала понад п'ятдесят коней?..

– До річч, це не моя жіноча справа, але мені вже набридло слухати про отого Григорія Пінтю.

– Та вже скоро не будеш слухати, я впіймаю його. Фішкариш² Корбу знайшов поміж його людьми зрад-ника, який віддасть Пінтю в мої руки. Я звільню край від отої блощиці, навіть сам король подякує мені.

– Роби, як знаєш, – знизала плечима пані Анаста-сія і вийшла з його кабінету.

Міклош Кормош очікував королівського емісара Леопольда Цукеркандля, який намагався відкрити в Капнику кілька копалень для добування руди підзем-ним способом.

«Тільки щоб не передумав, тільки щоб не злякався отого голово-різа Григорія Пінтю, бо хто знає...» – ше-потів Міклош Кормош, проходжуючись по кімнаті.

* * *

Королівський емісар Леопольд Цукеркандль при-був сам, без охорони, без слуг, навіть без секретаря.

Міклош випулив очі від здивування.

– А ви без охорони, пане Цукеркандль? – запитав його.

– А навіщо мені охорона, я чув, що це мирний спо-кійний край.

– Та він був мирним і спокійним краєм, поки...

– Поки, що?.. Зараз він не мирний і не спокій-ний?

Міклош Кормош боявся, щоб не перелякати ко-ролівського емісара, розповівши йому, про отого го-ловоріза, бо не дай Боже!.. Той міг би передумати й не відкривати копалень.

– Та ні, але...

¹ Жуде – староста.

² Фішкариш – адвокат.

– Але, що? – настоював королівський емісар.
 – Та апирував³ тут один помийник... Григорій Пінтя.
 – Помийник, що він робить, носить помії?
 – Та ні, він зібрав біля себе кілька таких самих, як і він...
 – І разом носять помії?..
 – Та ні, не носять помії, – не знав, як сказати Міклош Кормош.
 – А що роблять? – спробував йому допомогти пан Цукеркандль.
 – Грабують багатіїв і нападають на подорожніх панів, – нарешті насмілюся Міклош Кормош.
 – О Господи! На подорожніх? – сплеснув руками емісар.
 – Так, але ви не лякайтесь, вам пощастило дійти до мене, а тут ви у певній безпеці, тут жоден з опришків не заподіє вам ніякого лиха.
 – Воно так, але мені треба їхати до Капника, а потім повертатись до Відня. А як він мене заріже по дорозі?
 – Та ні! Завтра ми спіймаємо його та повісимо.
 – Ви впевнені у цьому?
 – Так, упевнений, у його ватазі є один угорець Шандор, якого підкупив фішкариш Корбу.

– І де ви його зловите?
 – Шандор скаже Григорію, що через Гутиню будуть іти купці, а з ними й сам Шандор. То Шандор зупинить вози на Татарському повороті. Опришки прийдуть на годину-дві раніше, щоб влаштувати засідку на купців, а ми перед тим розмістимо там солдатів – по два на одного опришка, а їх дванадцять. Як тільки з'являться опришки – солдати розстріляють усіх, а Григорія Пінтю живцем спіймають, я хочу сам йому мотузку на шию закласти.
 – Ну, це добре, це добре! Я сам би хотів подивитись на цього Пінтю.
 – Подивитесь завтра, коли він буде колахатись на шибениці. А тепер ходімо вечеряти.
 Після вечері королівський емісар сказав Міклошу:
 – Я зазвичай сплю до обіду, але якщо зловите отого Григорія Пінтю, то розбудіть мене, не хочу втратити його страту.
 – Розбудимо, пане Цукеркандль, обов'язково розбудимо.
 – Ну, тоді на добраніч вам!
 – На добраніч, пане Цукеркандль.

(Далі буде)

³ Апирував – появився.

Микола УСТИЯНОВИЧ

Гей, браття опришки

Гей, браття опришки, налейте горілки,
 До ватри довержте ще дров.
 Настрійте ми горло голосом сопілки,
 А я вам співати готов.

Гуляймо ми, браття, в угорській границі.
 Годі нас дігнати конем.
 Одіж ми дістанем в жидівській крамниці,
 А жида до дверей приб'єм.

Де гори та бори, яруги скалисті,
 Там є наша воля і власть.
 Маємо що пити, маємо що їсти,
 Любощів гуцулка нам дасть.

Гуляймо ми, браття, де трави зелені,
 Де росов вкривається лист.
 По корчах сплетених, де сосна звалена,
 Не знайде нас, певно, і біс.

Гуляймо ми, браття, бо більше не будем,
 Не будем гуляти ми тут.
 Як сніги упадуть – голови складемо,
 Не дадуть співати нам тут.

Гуляймо ми, браття, поки ще весело
 І поки ще ясні дні.
 Краще раз злетіти соколом у небо,
 Аніж вічно жити в ярмі.

❖ ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА ❖

Володимир АНТОФІЙЧУК

СОБОР СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ

У кожного народу є видатні релігійні святині, які мають не тільки загальнонаціональне, а й загальносвітове духовне та історико-культурне значення. Серед таких пам'яток – собор Софії Київської. Його спорудження, за найновішими науковими дослідженнями, розпочав 4 листопада 1011 р. князь Володимир Великий, а завершив 11 травня 1018 р. князь Ярослав Мудрий. Розташований він у центрі стародавнього Києва на території однойменного монастиря, який увіходить до Національного заповідника «Софія Київська». Це найдавніший храм древньокіївської держави Русі-України, який повністю зберігся до наших днів. Старшою за нього була лише Десятинна церква (985 – 996 рр.). 6 грудня 1240 р. вона послужила останнім оплотом героїчним захисникам Києва перед навалою монголо-татарських завойовників. Коли все місто опинилося в їхніх руках, кияни перетворили церкву на фортецю і захищалися в ній доти, поки її стіни не впали від ударів стінобитних машин ворога.

Собор Софії Київської, тобто собор Святої Софії Премудрості Божої, був головним християнським

храмом древньої Русі-України, її митрополією. За свою понад тисячолітню історію він зазнав багатьох нападів різних ворогів, численних пограбувань і відчутних руйнувань. Тому його неодноразово ремонтували й відбудовували. У XVII – XVIII ст. храм набув рис стилю українського бароко. Саме в такому вигляді він зберігся до наших днів.

Захоплюючи відгуки про неймовірну красу собору блискавично розійшлися довколишніми землями ще в перші десятиліття його історії. Митрополит, перший класик української літератури епохи Середньовіччя, блискучий красномовець і патріот Іларіон Київський (? – 1088) писав у своєму знаменитому «Слові про Закон і Благодать», що та «церква величається і славиться по всіх околичних країнах, бо ж іншої такої не знайдеться на всій Півночі земній від Сходу до Заходу».

І справді, собор Софії Київської – велична споруда, яка має 55 м ширини, 42 м довжини і майже 30 м висоти, – вражає своєю архітектурною гармонією, вишуканістю внутрішнього і зовнішнього убранства. Його хрестово-купольна конструкція, згідно з якою головний об'єм споруди в плані утворює хрест, символізує корабель, спрямований на схід п'ятьма напівкруглими виступами – апсидами. Внутрішній простір храму ділиться рядами колон на п'ять позовдовжніх частин – нефів (нав). З трьох боків собор оточують два ряди відкритих галерей – двоповерхова внутрішня та одноповерхова зовнішня, утворена рядами піварок – аркбутанів. Споруду увінчують дванадцять куполів, які пірамідально групуються біля центрального, тринадцятого, і символічно сповіщають про присутність Ісуса Христа та його дванадцяти апостолів.

Парадний зовнішній вигляд собору в усій своїй величі й красі доповнює внутрішнє оздоблення. Коли входиш до храму, відразу потрапляєш немовби в казковий світ мозаїк – зображень і візерунків, виконаних зі смальти (кольорових скляних кубиків), які своїм щедрим різнобарв'ям вкривають стіни, стовпи, склепіння, арки й куполи. Особливо вражає грандіозний образ Божої Матері Оранти (Молитовниці) в центральній апсиді. Здійнявши руки до небес, Богоматір возносить Божому Синови Ісусу

Собор Софії Київської

Христос Вседержитель

Христові невинну молитву за весь рід людський. До Оранти спрямований погляд кожного, хто переступає поріг храму, і кожен відчуває силу її заступництва та вияв безмежної Божої любові.

У найвищій точці собору, в середині купола, – велетенська мозаїка із постаттю Христа Вседержителя (Пантократора). Це – символ влади, що панує над усім світом. Проникливий погляд великих очей, застережливо піднята рука, яскраві барви одягу виразно підкреслюють могутність Вседержителя і непохитність встановленого ним світопорядку.

Надзвичайний художній ефект створюють фрескові розписи собору. На його склепіннях зображено сцени з євангельських сюжетів Різдва Христового, Стрітіння і Преображення Господнього та інших.

Значний інтерес викликають фрескові розписи собору на побутові теми, пов'язані з життям князя та його родини, працею людей різних професій, звичаями древньої Русі-України тощо.

Велике значення в оформленні внутрішнього простору собору мають орнаменти, які надають сюжетним композиціям естетичної привабливості та створюють ефект цілісності всього внутрішнього простору споруди. І ще одна характерна деталь в архітектурі собору – довгі вузькі вікна, крізь які проходять промені світла і, відблискуючись на різнобарвному тлі мозаїк, доповнюють ореол святості й додають піднесеної урочистості.

У давнину собор Софії Київської, окрім свого основного призначення, служив ще й політичним і громадсько-культурним центром держави. Тут відбувалися церемонії посвяат князів на київський пре-

стол, укладалися міждержавні договори, здійснювалися переговори з посланцями іноземних країн тощо. При соборі працювали літописці, які фіксували найважливіші події з історії країни, діяла школа, функціонувала перша відома на теренах України бібліотека, створена Ярославом Мудрим – великим шанувальником і покровителем книг, який наголошував: «Велика-бо користь від навчання книжного. Книги мов ріки, які напоюють собою увесь світ; це джерело мудрості, в книгах – бездонна глибина; ми ними втішаємося в печалі, вони – узда для тіла й душі. В книгах – світило мудрості, а про мудрість сказано: люблячих мене – люблю, а хто дошукуються мене – знайде благодать. І якщо старанно пошукати у книгах мудрості, то знайдеш велику втіху і користь для своєї душі. Бо той, хто часто читає книги, той веде бесіду з Богом і наймудрішими мужами».

Мистецька довершеність і неповторність архітектури Софії Київської створили їй невмирущу славу і світове визнання. Собор та інші пам'ятки української старовини нагадують нам, нині сущим, якими були наші предки у своєму невинному прагненні до духовної досконалості, і як нам берегти залишені ними релігійні святині.

Оранта

Собор Софії Київської та його садиба – історико-культурна пам'ятка міжнародного значення. У 1990 р. Софію Київську включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

*Можливо, знову загримлять гармати,
І танк зімне пшеницю на лану,
І буде плакати і журитись мати,
Коли сини ітимуть на війну.*

*І хтось востаннє поцілує милу,
І хтось сльозу непрохану змахне,
А може, дехто втратить віру й силу,
Своє життя рятуючи одне.*

*Але не я... Я квізнути не стану,
Хоч як не буде боляче мені,
За нашу землю, дорогу й кохану,
Я рад прийняти на себе всі вогні.*

*За тих дітей, що бігають до школи,
За матерів, змарнілих у труді,
За рідні наші верби довгополі,
За наші дні, прекрасні й молоді.*

*І тут ні сліз, ні відчаю не треба,
І тут не треба страху і ниття
Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя.*

22.06.1955

Василь Симоненко

